

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра романської філології

**ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
АВТОРСЬКИХ МЕТАФОР І СИМВОЛІВ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ
ФЕДЕРІКО ГАРСІЯ ЛОРКИ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV року навчання
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.051
«Романські мови та
літератури (переклад включно),
перша - іспанська»,
ОП «Іспанська мова та переклад, англійська
мова та друга романська мова»,
Вероніки РОГОВОЇ

Науковий керівник:

д. філол. н., проф. кафедри романської
філології
Ніна КОРБОЗЕРОВА

Рецензент:

д. філол. н., проф. кафедри романської
філології
Наталія ПОПОВА

«Допущено до захисту»

Протокол № 9 засідання кафедри
романської філології від 19 квітня 2024

Завідувач кафедри _____ **Ірина СИТДИКОВА**

Київ-2024

АНОТАЦІЯ

У цій бакалаврській роботі було проведено аналіз авторських метафор і символів, вжитих у поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки, та їхнього функціонально-прагматичного потенціалу. Актуальність теми дослідження полягає в необхідності розуміння того, як художні засоби, такі як метафори і символи, впливають на сприйняття тексту та комунікацію між автором і читачем і зумовлена великим інтересом вченого кола до прагматики, як молодого науки, що зараз активно розвивається. Аналіз літератури з точки зору прагматики є дуже актуальною темою для досліджень, особливо в якості нового погляду на літературний доробок однієї з найважливіших для іспанської літератури постатей ХХ століття. Об'єктом дослідження є метафоричні конструкції та символи, вжиті у віршах Федеріко Гарсія Лорки, а предметом – прагматичні функції, які вони можуть виконувати. Метою нашої роботи було виділити прагматичні функції, які метафори і символи виконують в обраних віршах поета та описати їх вплив на комунікативний процес. Для ефективного досягнення мети поставленої нам в цій роботі, ми виконали наступні завдання: дали визначення поняття метафори та символу; навели приклади можливих класифікацій метафор; перерахували характеристики, види та способи утворення символу в літературі; виявили які ролі метафора може виконувати в літературному творі; пояснили як символ може впливати на створення особливого мовного світу в віршах та як метафора може впливати на сприйняття та інтерпретацію поетичного тексту читачем. Також, ми дали визначення поняття прагматика, дали перелік прагматичних функцій, які метафори і символи можуть виконувати в поезії, дали коротку характеристику поетичної творчості Федеріко Гарсія Лорки та визначили функціонально-прагматичний потенціал конкретних метафор і символів в обраних віршах. Під час дослідження ми застосовували метод контекстуального аналізу та систематизації. У результаті дослідження нам вдалося виділити закладений автором функціонально-прагматичний потенціал кожної метафори та символу, проаналізованих в цій роботі, пояснити їх вплив на сприйняття тексту читачем та

визначити які прагматичні функції ці художні засоби виконують в поезії Федеріко Гарсія Лорки найчастіше.

Ключові слова: метафора, символ, поезія, Федеріко Гарсія Лорка, прагматичні функції, аналіз.

ABSTRACT

This bachelor's thesis analyses the author's metaphors and symbols used in the poetic texts of Federico García Lorca and their functional and pragmatic potential. The relevance of the research topic lies in the need to understand how artistic means, such as metaphors and symbols, affect the perception of the text and communication between the author and the reader, and is motivated by the great interest of the scientific community in pragmatics as a young and actively developing science. The analysis of literature from the point of view of pragmatics is a very relevant topic for research, especially as a new perspective on the literary work of one of the most important figures in Spanish literature of the twentieth century. The object of the study is the metaphorical constructions and symbols used in the poems of Federico García Lorca, and the subject is the pragmatic functions they can perform. The purpose of our work was to identify the pragmatic functions that metaphors and symbols perform in the selected poems of the poet and to describe their impact on the communication process. In order to effectively achieve the goal set for us in this work, we performed the following tasks: defined the concepts of metaphor and symbol; gave examples of possible classifications of metaphors; listed the characteristics, types and ways of forming a symbol in literature; identified the roles that metaphor can play in a literary work; explained how a symbol can influence the creation of a special linguistic world in poems and how metaphor can influence the reader's perception and interpretation of a poetic text. Also, we defined the concept of pragmatics, gave a list of pragmatic functions that metaphors and symbols can perform in poetry, gave a brief description of the poetic work of Federico García Lorca and identified the functional and pragmatic potential of specific metaphors and symbols in the selected poems. During the study, we used the method of contextual analysis and systematisation. As a result of the study,

we were able to highlight the functional and pragmatic potential of each metaphor and symbol analysed in this paper, explain their impact on the reader's perception of the text and determine which pragmatic functions these artistic means perform most often in the poetry of Federico García Lorca.

Keywords: metaphor, symbol, poetry, Federico García Lorca, pragmatic functions, analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. МОВНІ ТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ	10
1.1. Визначення поняття метафори та її класифікація	10
1.2. Роль авторської метафори у художньому тексті	17
1.3. Сутність мовного символу: характеристика, види та способи його утворення	19
1.4. Вплив метафори на сприйняття та інтерпретацію поетичного тексту	25
1.5. Символізація як створення особливого мовного світу в поетичних текстах	27
1.6. Прагматичні функції метафор та символів у поетичному тексті	29
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ФЕДЕРІКО ГАРСІЯ ЛОРКИ	38
2.1. Творчість Федеріко Гарсія Лорки, її значимість у світовій поезії... 38	
2.2. Функціонально-прагматичний потенціал метафор у поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки	41
2.3. Функціонально-прагматичний потенціал символів у поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки	49
Висновки до розділу 2	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Метафори та символи в поетичних текстах є не лише засобами виразності, але й важливими елементами комунікації, що впливають на сприйняття та розуміння тексту. Вивченням метафор займалися такі науковці як Лакофф, Джонсон, Портолес, Вісенте, Санмартін, Лазебна, Польова, Єщенко, Шніцер, в той час як символи аналізували та досліджували Сепір, Фердинан де Сосюр, Шеллінг, Кассіерер, Потребня, Кочерган та багато інших. Не зважаючи на те, що метафори та символи є досить популярними в науковому колі темами і їх дослідженню нібито приділили вже достатньо уваги, адже метафори людство вивчає ще з часів Арістотеля, деякі аспекти залишаються малодослідженими. Прагматика – це досить молода наука, яка зараз тільки починає набирати популярність та розвиватися, тому наразі існує безліч тем, пов'язаних з нею, які було б цікаво дослідити, зробивши свій внесок в цю науку. Функціонально-прагматичний потенціал метафор та символів в літературних творах є однією з таких актуальних тем, адже аспект психологічного впливу цих тропів на сприйняття та потрактування тексту читачем ще не є достатньо дослідженим.

Федеріко Гарсія Лорка – одна з найважливіших постатей в іспанській літературі ХХ століття та центральна фігура групи «покоління 27 року», чия творчість як поета і драматурга є дуже популярною як в Іспанії, так і в усьому світі та вважається вершиною літератури ХХ століття. Характерною рисою віршованої спадщини Гарсія Лорки є використання великої кількості тропів, серед яких найцікавішими для науковців є саме метафори та символи. На сьогодні існує вже багато наукових праць іспанських вчених, присвячених вивченню ключових лоркіанських символів та метафор, хоча їх прагматичний потенціал та функції залишаються недослідженими.

Актуальність теми полягає в необхідності розуміння того, як мовні засоби, такі як метафори та символи, впливають на сприйняття тексту та комунікацію між автором та читачем. Віршована форма вимагає від поета максимальної стислості та чіткості в вираженні своїх ідей, тому він надає перевагу вживанню великої кількості тропів, як найбільш лаконічному способу

вираження своїх думок. Нас, як науковців, цікавить якого смислового та комунікативного навантаження набувають метафори та символи в поетичних текстах та які прагматичні функції автор їм надає в кожному обраному вірші.

Мета виконаної дипломної роботи полягає в аналізі прагматичних функцій метафор та символів у поетичних текстах та в описі їх впливу на комунікативний процес.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки конкретних завдань:

- визначити поняття метафори;
- навести приклади можливих класифікацій метафор;
- визначити поняття символу;
- навести приклади можливих класифікацій символів в літературі;
- описати роль метафори та символу в художньому тексті;
- визначити поняття прагматики та навести можливі класифікації прагматичних функцій метафор та символів в художній літературі;
- проаналізувати які прагматичні функції виконують метафори та символи в вибраних поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки.

Об'єктом дослідження є метафоричні конструкції та символи, вжиті в поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки.

Предметом дослідження є прагматичні функції, які можуть виконувати метафори та символи в поетичних текстах, та їх вплив на сприйняття та інтерпретацію віршів читачами.

Матеріал дослідження складають поетичні тексти Федеріко Гарсія Лорки, насичені великою кількістю авторських метафор та символів. Для аналізу було взято вірші з таких збірок: *Sonetos del amor oscuro* («Сонети темного кохання»), *Diván del Tamarit* («Тамаритянський диван»), *Romancero gitano* («Циганський баладник»), *Poema del cante jondo* («Поема глибокого співу»), *Poeta en Nueva York* («Поет в Нью-Йорку»), *Libro de poemas* («Книга віршів»), *Canciones* («Пісні»), а також окремі вірші, такі як *Oda a Salvador Dalí* («Ода Сальвадору Далі») та *Llanto por Ignacio Sánchez Mejías* («Голосіння за Ігнасьйо Санчесом Мехіасом»).

Під час вирішення визначених завдань використовувались наступні **методи дослідження**: *загальнонауковий* – для огляду та аналізу вже існуючих теоретичних матеріалів, що стосуються теми метафор та символів, їх класифікацій та функцій в літературних творах; *метод контекстуального аналізу та гіпотез* – для визначення текстового оточення досліджуваних одиниць і висунення гіпотез щодо можливого значення та функцій кожної; *описовий метод* – для аналізу теоретичної бази дослідження; *когнітивний аналіз* – для виявлення впливу метафор та символів на формування інтерпретації тексту і сприйняття його значення, створення асоціацій та утворення концептуальних моделей у свідомості читача; *метод індукції* – для формулювання загальної картини прагматичних функцій, які можуть виконувати метафори та символи в літературі та *дедукції* – для віднаходження конкретних прикладів метафор та символів в творчості поета; *метод синтезу* – для підготовки матеріалів під час написання теоретичної частини; *систематизації* – для упорядкування аналізованих даних в практичній частині та наукової бази в теоретичній частині; *метод узагальнення результатів* – для формулювання висновків, а також такі поширені методи, як *дискурсивний та семантичний аналіз*.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в виділенні та систематизації прагматичних функцій, які символи можуть виконувати в літературних творах, аналізі прагматичних функцій метафор та символів в поетичних текстах конкретного автора і в глибшому дослідженні теми функцій метафор та символів в поезії, як засобу комунікації між автором та читачем і механізму мовної творчості. Тема прагматичних функцій метафор та символів в віршах, як і в художній літературі загалом, є малодослідженою серед науковців, тому ця робота, метою якої є аналіз функцій, які виконує конкретна метафора або символ в віршованому творі та потрактування сенсів, які в них початково закладав автор, є важливим внеском в розвиток прагматики як науки. Новим також є комплексний міжгалузевий підхід до вивчення та аналізу поетичної спадщини знакової для іспанської літератури постаті Федеріко Гарсія Лорки, його

авторських метафор та символів як повідомлень, адресованих читачеві, за якими стоять певні прагматичні функції.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в подальшому розвитку прагматики як науки, зародженню та розвитку суміжних галузей науки, які є органічним поєднанням літератури та прагматики.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування створених та систематизованих в цій роботі класифікацій прагматичних функцій метафор та символів для аналізу інших літературних творів, як віршованих так і прозових. Ця робота може послужити прикладом аналізу літературної творчості письменника з точки зору прагматики, де до уваги беруться метафори та символи, як засоби вираження ідей та сенсів, закладених автором (адресантом), які під час комунікативного процесу читач (адресат) повинен розшифрувати для правильного розуміння загального сенсу твору. Також, ця робота може бути новим поглядом на закладені в поезію Федеріко Гарсія Лорки сенси, головними носіями яких є метафори та символи.

РОЗДІЛ 1. МОВНІ ТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ

1.1. Визначення поняття метафори та її класифікація

Перш за все слід дати визначення поняття метафори, надати чітку класифікацію метафор та пояснити де і для чого ми вживаємо цей художній засіб.

«Метафора – це художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб» [3, с. 663]. Це образний вислів чи поняття; троп, зворот мови; алегорія.

В свою чергу «троп – це слово або мовний зворот, вжиті в переносному, образному значенні» [3, с. 1479-1480]. Крім метафори до тропів належать епітет, метонімія, алегорія, оксиморон, гіпербола, літота, порівняння, синекдоха, уособлення та інші [23, с. 305].

Королівська академія іспанської мови (RAE) дає такі два визначення метафори: «Троп, який полягає в використанні слова не в прямому, а в переносному значенні за допомогою прихованого порівняння, наприклад: *las perlas del rocío*; *la primavera de la vida*; *refrenar las pasiones*» або «Застосування слова або виразу по відношенню до об'єкта або поняття, які вони буквально не означають, щоб за допомогою запропонованого порівняння з іншим об'єктом або поняттям полегшити його розуміння; наприклад, *el átomo es un sistema solar en miniatura*» (згідно з текстом 22-го видання Словника іспанської мови, опублікованого у 2001 році) [32].

Феномен метафори, як складної стилістичної фігури досліджується вже багато років, починаючи ще з Арістотеля, який навіть дав їй своє визначення, яке є актуальним і донині. Основними працями, в яких Арістотель розглядає метафору, є «Поетика» та «Риторика». У «Поетиці» метафора розглядається в контексті більш ширшого поняття – лексису («*lexis*») [34, с. 49]. Арістотель визначає метафору в «Поетиці» як «вживання слова, яке стосується іншого...» [Цит. за: 35, с. 21], «перенесення слова із зміною значення або з роду на вид, або з виду на рід, або з виду на вид, або за аналогією» (розд. XXI) [1, с. 25]. Загалом,

міркування Арістотеля про стилістичну функцію метафор в контексті аналізу особливостей поетичної семантики є досить цікавими. Він трактував її не тільки як засіб стилістичної прикраси, хоча вона й цікавила його здебільшого як явище художньої мови. Саме в складаннях влучних метафор Арістотель бачив майстерність, що звичайно безпосередньо стосується будь-якого поета.

На жаль, деякі його думки з цієї теми були помилковими, наприклад він плував синекдоху та метонімію з метафорою, а його твердження, що метафора являє собою скорочене порівняння сучасні вчені вже давно спростували; тим не менш його внесок в дослідження цієї теми є вагомим та свідчить про еволюцію поглядів вчених на це питання [1, с. 25-26].

Крім Арістотеля в давнину метафора також цікавила Квінтіліана та Цицерона. Саме ці три всім відомі особистості заклали основи теорії метафори. Відомі мислителі такі, як Ж. Руссо та Е. Кассіерер також зробили свій внесок в дослідження феномена метафори. Але все ж найбільшої популярності вивчення питання метафори та сама лінгвістика набули в минулому столітті [13].

Починаючи з 1980-их років дослідження метафори вийшло на абсолютно новий рівень завдяки таким всесвітньо відомим вченим як Джордж Лакофф і Марк Джонсон, які у співавторстві у 1980 році видали книгу «Метафори, якими ми живемо» (Metaphors We Live by) [44, с. 77]. В цій книзі вони вперше дослідили концептуальні метафори та детально проаналізували процеси, що лежать в їх основі. Відтоді вивчення метафори в межах дисципліни когнітивної лінгвістики тільки продовжувало розвиватися, наприклад дослідник Джерард Стін працював над розробкою емпіричних інструментів для дослідження метафор та процедурою ідентифікації метафор, а у психології Реймонд В. Гіббс-молодший досліджував концептуальну метафору та її втілення за допомогою низки психологічних експериментів [40].

Крім зазначених вище науковців вивченням метафори також займалися такі мовознавці, як О. А. Лазебна, О.С. Польова, О. П. Воробйова, Т.А. Єщенко, М. М. Шніцер та інші. Всі вони є нашими співвітчизниками [14, с. 10].

Однак, популярність теми і велика кількість вчених зацікавлених певним питанням призводять до появи значної кількості методологічних підходів дослідження одного й того ж феномену, навіть не зважаючи на те, що метафора нібито є чимось універсальним. Природним чином в науковому колі виникають дискусії з цієї теми. Серед існуючих підходів можна виділити такі три найпопулярніші та найважливіші: когнітивно-семантичний (концептуальний), когнітивно-прагматичний та структурно-стилістичний підходи. Відповідно перший підхід розглядає метафору «на рівні розумової діяльності людини, взаємодії двох концептів - означуваного й образного - втілених у мовних символах» [14, с. 12]. Другий підхід, когнітивно-прагматичний, «враховує розумову діяльність, але переносить увагу на метафоричне значення, створюване наміром (інтенцією) комунікатора в дискурсі» [14, с. 12]. І нарешті третій, традиційний структурно-стилістичний підхід, «концентрується на вивченні переносного, образного значення слів, словосполучень і речень, що передбачає розуміння метафори як стилістичного прийому, втіленого у мовних одиницях» [13, с. 107]. Всі ці підходи вивчають одну й ту ж метафору, але розглядають її з різних сторін та концентруються на певному рівні її функціонування.

Крім того, зовсім недавно з'явилась нова галузь лінгвістики, яка також вивчає метафори – когнітивна грампостика. Вона знаходиться на перетині трьох інших галузей пов'язаних з лінгвістикою: лінгвопоетики, лінгвопрагматики та когнітивістики. Наприклад, вартими уваги є її дослідження дискурсивних метафоричних смислів. Загалом дана наука концентрує свою увагу на такому аспекті як «когнітивно-прагматичні особливості комунікації у художньому дискурсі». На думку вчених ця галузь є дуже актуальною та перспективною [13, с. 107].

Іспанські науковці також плідно вивчали та досліджували тему метафори. Їх дослідження на цю тему були переважно з точки зору прагматики. Серед них можна виділити роботи Портолеса (1993), Вісенте (1995), Санмартіна та Гомеса Капуза (2000), Санмартіна (2000) та Руїса Гурільйо (2000). Наприклад, Портолес найбільше уваги приділив конструкціям з емпазою, по типу *Juan es un lince*.

Також, він вважає, що теорія Спербера і Вілсона пропонує краще пояснення цих метафор. В свою чергу Вісенте, проаналізувавши семантичну та прагматичну теорії метафори прийшов до висновку, що по відношенню до метафори прагматичний аналіз є важливішим, ніж семантичний [27, с. 367]. Ернандес у своїй статті казав про метафору так: метафора вкладає в мінімум слів максимум сенсу, підкреслюючи цим ефективність використання метафор для економії мови та самого комунікативного процесу [33, с. 17].

Ми можемо дійти висновку, що метафора знаходиться в центрі уваги великої кількості досліджень в сфері когнітивної лінгвістики [27].

Поговоривши про метафори загалом, ми можемо перейти до їх класифікації. Професорка Кармен Бобес Навес у 2004 році в одній зі своїх робіт писала, що існує всього три типи метафор: лінгвістичні, вживані в повсякденному мовленні та літературні метафори (*las lingüísticas, las del habla cotidiana y las literarias*) [25]. Часто люди хибно вважають, що метафори стосуються виключно літературної мови, хоча насправді вони завжди були частиною повсякденної мови також. Наприклад, лінгвістичну метафору перестали вважати метафорою взагалі, бо вона вже стала готовою лінгвістичною одиницею і була включена в систему мовних знаків. До лінгвістичних метафор можна віднести такі словосполучення, як «*la pata de la mesa*» (ніжка столу) о «*la yema de los dedos*» (кінчики, пучки пальців). Метафори вживані в повсякденному мовленні вважаються справжніми метафорами, бо вони не увійшли до мовної системи як готовий елемент не зважаючи на те, що це метафори, які ми як мовці вивчаємо в процесі комунікації, а не вигадуємо кожен раз самостійно. До цього типу метафор можна віднести такі: «*el mundo del conocimiento*» (світ знань), «*avanzar en el discurso*» (просуватися в дискурсі). І нарешті ми переходимо до третього типу метафор, які безпосередньо стосуються нашої роботи – літературних метафор, або як їх ще називають – креативних метафор (*la metáfora literaria o creativa*). Нас цікавить саме цей вид метафор, бо вони є результатом творчої роботи поета чи письменника і не входять до мови як сталі одиниці. Існує багато інших класифікацій метафор крім поданої вище, але всі науковці сходяться

в думці про те, що слід обов'язково виділяти поетичні метафори, створені свідомо митцем [25; 36, с. 4].

Оскільки ми вже виділили тип метафори, який нас цікавить на самперед в контексті цієї наукової роботи – літературна або креативна метафора – перейдімо до питання як і коли її використовують автори. Відповідь досить проста, коли поет цього хоче і дотримується основних правил творення метафори. Для поета чи письменника літературна метафора це насамперед художній прийом до якого автор вдається для надання більшої виразності своєму тексту [36, с. 4]. Цей тип метафори може мати безліч інтерпретацій і є досить універсальним, тому їх дослідження є цікавим і до якоїсь міри вічним, безкінечним та завжди актуальним.

Загалом, одним з основних правил творення метафори можна назвати дотримання цієї структури, що містить три компоненти: реальний елемент або тенор (*tenor*), образний елемент або засіб (*vehículo*) та основу або іншими словами зв'язок між між попередніми двома елементами (*fundamento*). Однак, слід зазначити що не завжди всі три компоненти є наявними при творенні метафори. Якщо всі компоненти наявні, то цей тип метафори називається «нормальна або нечиста метафора» (*impura, explícita o bímembre*). Метафора що не містить реального елемента називається «чистою» (*pura*). Чисту метафору деякі автори називають зображенням «*imagen*».

Ось ці два види метафор проілюстровані за допомогою рядків з віршів Федеріко Гарсія Лорки: 1) нечиста метафора – «*Su risa era un nardo de sal de inteligencia*»; 2) чиста метафора - «*La luna vino a la fragua con su polisón de nardos*» [36, с. 4].

Однак при творенні метафори ми помічаємо ще дещо: метафора це не просто заміна одного слова іншим на основі якоїсь схожості, це також семантична взаємодія між двома термінами, які перебувають у певному синтаксичному зв'язку; ця семантична взаємодія є відкритою пропозицією, яка може бути завершеною кожним реципієнтом в процесі читання [25, с. 115].

Типи метафор

Як ми вже зазначали раніше, класифікацій метафор існує багато і ми наводили приклади лише деяких з них. Вчене коло не дійшло згоди щодо однієї універсальної класифікації, адже кожна з них є по своєму вірною і концентрує увагу на якомусь певному аспекті.

Окремої уваги заслуговує класифікація, яку розробили Лакофф та Джонсон, про яких ми вже писали вище, як одних з найвидатніших постатей в дослідженні метафор. Тож, перейдімо до самої класифікації. Вони поділяють всі метафори на три типи: метафори просторової орієнтації, онтологічні та структурні (*orientational, ontological and structural*) [41, с. 4].

Метафори просторової орієнтації виникають в результаті нашої взаємодії з навколишнім світом. Вони в прямому сенсі ґрунтуються на нашій орієнтації в просторі: зверху-знизу, всередині-ззовні, глибинне-поверхнєве і т.д. До цієї групи можна віднести такі метафори: *los precios suben, la Bolsa se desploma*. Як правило, все хороше асоціюють з високим, а погане з низьким, так само як ліве з поганим, а праве з хорошим: «*las personas de clase alta y baja*», «*levantarse con el pie izquierdo*».

Онтологічні метафори слугують для надання більшої визначеності абстрактним поняттям. Наприклад, якщо провести паралель між емоціями та температурою, то ми отримаємо такі метафори, як: «*enfriar los ánimos, ir caliente, dejar helado...*».

Структурні метафори ми вживаємо, якщо якась дія або досвід є частиною чогось іншого, чогось більшого, тобто умовно є складовою великої структури. Наприклад, часто люди проводять паралелі між спортом і війною, вживаючи такі метафори: «*los equipos se enfrentan y tienen un capitán*», «*se prepara la estrategia*», «*se ataca y se defiende*» і т.д. [24; 31].

Пізніше Лакофф і Джонсон переглянули свою класифікацію метафор і назвали її штучною, адже всі метафори є структурними та онтологічними і в той же час багато з них є метафорами просторової орієнтації [41, с. 7].

Далі ми наведемо ще кілька способів класифікувати метафору, але слід пам'ятати що ця класифікація не є вичерпною і метафора може належати до кількох категорій одночасно, адже кожна класифікація бере до уваги лише одну ознаку та не розглядає її з усіх можливих сторін.

Існує поділ метафор за філософським критерієм, онтологічним та лінгвістичним. В поділі за філософським критерієм все залежить від філософського зв'язку, який встановлює сам автор між реальним терміном та образним елементом. Кожна метафора має філософський рівень, тому філософська цінність є можливою кваліфікацією метафор [25, с. 110]. За онтологічними критеріями метафори поділяють на такі три типи: *metáforas del ser*, *diagramáticas*, *cronotópicas* (метафори буття, схематичні, хронотопу). За лінгвістичним критерієм метафори поділяються на *metáforas nominales*, *metáforas verbales* у *metáforas consideradas semánticamente* (іменникові метафори, дієслівні метафори та метафори, що розглядаються з семантичної точки зору). Поділ за лінгвістичним критерієм можна умовно назвати найлегшим. Для того, щоб продемонструвати це ми взяли кілька рядків з віршів Лорки: «*cigarra, estrella sonora*» (*metáfora nominal, de aposición*); «*por el de Granada sólo reman los suspiros*» (*metáfora verbal*) [36, с. 6].

Також серед складних метафор виділяють такі види: «*la metáfora recíproca*», «*la continuada*», «*la obsesiva*» [36, с. 6].

Крім згаданих вище, існують також такі види метафор як реалістська («*realista*») – створена в результаті спостереження і порівняння, креасьйоністська («*creacionista*») – продукт уяви автора та імпресіоністська («*impresionista*»). Креасьйоністська метафора розвинулася з авангардистських рухів першої половини 20-го століття – епохи в якій творив Федеріко Гарсія Лорка. В цей же період у поезії Рубена Даріо з'явилась імпресіоністська метафора, яку Ласаро Карретер безпосередньо пов'язує і порівнює з живописом імпресіоністів. Вона дуже часто зустрічається в поезії Лорки та у інших поетів Покоління 27-го року [36, с. 6].

Існують також авангардні метафори, їм характерна одна особливість – більша кількість компонентів, ніж у звичайних метафор. Цей тип метафор є характерним для певних літературних течій [36, с. 6].

Отже, підсумовуючи все сказане вище, ми можемо прийти до висновку, що метафори – це дуже популярна та достатньо досліджена в науковому колі тема. Метафори вивчають ще з часів Арістотеля, хоча найбільший прорив в їх дослідженні стався в ХХ столітті. Існує багато класифікацій метафор, як і підходів до їх вивчення.

1.2. Роль авторської метафори у художньому тексті

Метафора – це засіб формування переносного значення слів, спосіб бачення світу та створення мовних образів [14, с. 11].

Головною роллю метафори прийнято вважати створення мальовничого образу дійсності, адже незважаючи на широкий потенціал її застосування, ми в першу чергу сприймаємо метафору як художній засіб, яким з давніх давен поети та письменники прикрашали свої твори, а ритори свої промови. Однак в поетичних творах метафоричні образи потрібні не лише для декоративної функції, хоча таке застосування є беззаперечним. Основна функція метафори полягає в створенні лаконічного образу, який читач або слухач миттєво вловить та декодує в процесі комунікації чи читання. За допомогою метафори ми можемо зробити важливий образ більш зрозумілим, наблизити описуваний об'єкт до читача, підкреслити певну рису чи характеристику при цьому вдавшись до меншої кількості слів і зекономивши час комунікативного процесу. Влучна метафора одним словом виділяє найважливіше в комунікативному процесі і таким чином спрощує і прискорює сприйняття інформації. Як казав Лорка, метафора «об'єднує два антагоністичні світи за допомогою великого кінного стрибка який дозволяє нам зробити уява» [21, с. 25].

Авторська метафора – це метафора, яка має експресивний художній характер та заснована на контекстуальному «живому» образі. Вона є

характерною рисою художнього стилю багатьох поетів та письменників, яким притаманне унікальне світобачення та оригіальність стилю.

«Введення авторських метафор у контекст актуалізує види апеляцій до культурного й інтелектуального фонду реципієнта. Вони передають суттєві взаємодії мови і мовлення, утворюючи своєрідну категорію тропів, яким властиве індивідуальне, контекстне значення. Як засіб вторинної номінації індивідуально-авторська метафора віддзеркалює виключно суб'єктивне авторське світосприйняття письменника» [7, с. 88].

Крім того, метафора здатна надавати експресивного значення. У прозі та поезії часто використовуються назви тварин, які можуть нести в собі величезний оціночний та експресивний заряд. У своєму вірші «Llanto por la muerte de Ignacio Sánchez Mejías» Федеріко Гарсія Лорка писав: «Ya luchan la paloma y el leopardo a las cinco de la tarde» (Вже голуб і леопард б'ються о п'ятій годині пополудні). Голуб і леопард як метафори відсилають до тореадора Санчеса Мехіаса і бика відповідно. Можливість заміни Ігнасіо Санчеса на голуба виникає через конотацію крихкої чистоти, яку несе в собі ім'я птаха, а образ леопарда до якого вдається поет надає замінюваному явищу відчуття підступної, вбивчої спритності [21, с. 26].

Як будь-яка метафора, авторська метафора транслює читачеві почуття та ідеї поета непрямим способом, роблячи твір більш об'ємним, багатошаровим та «живим». Вона надає виразності художньому тексту [17].

Отже, метафора – це троп, роль якого заключається в створенні мальовничих та лаконічних образів для прикрашання твору та в наданні словам експресивного значення. Метафора робить літературний твір більш об'ємним та складним, адже за простими словами стоять зовсім неочевидні на перший погляд сенси.

1.3. Сутність мовного символу: характеристика, види та способи його утворення

Згідно з великим тлумачним словник сучасної української мови, символ – це «умовне позначення якогось предмета, поняття або явища, а також художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею, почуття і т. ін.» [3, с. 1314].

Королівська академія іспанської мови (RAE) дає такі два визначення поняття символ: 1) «Матеріальний елемент або об'єкт, який за домовленістю або асоціацією вважається таким, що представляє сутність, ідею, певний стан тощо. Наприклад, голуб - символ миру»; 2) «форма вираження цінностей та концепцій в мистецтві; починаючи з символістської течії наприкінці 19 століття, а також у пізніших поетичних та мистецьких школах, використовується для навіювання підсвідомих асоціацій до слів чи знаків, щоб викликати усвідомлені емоції» [39].

Символи завжди виникають та розвиваються в межах культури. Це може стосуватися як культури лише однієї країни, так і всього людства. Конрад Коттак в свою чергу пояснює символ, як вербальну чи невербальну одиницю, яка в контексті певної культури означає щось інше [30].

«У поезії символ визначається як багатозначний предметний або словесний образ, що поєднує в собі різні плани зображеної митцем дійсності на підставі їх чуттєвої спільності, певної однорідності. Символ будується на паралелізмах, системі відповідностей; йому властивий метафоризм, що має місце в поетичних тропях. Символ — не сам по собі образ, а шлях (засіб), завдяки якому досягають образно-метафоричного мислення» [9, с. 159].

Загалом поняття символу досліджували та вивчали такі відомі люди, як Гегель, Е. Кассінер, Ф. Шеллінг, К.Г. Юнг, а в мовознавстві теоретичні дослідження символу та символіки здійснювали наші співвітчизники О.О. Потребня, М.П. Кочерган та американський мовознавець Е. Сепір.

Говорячи про місце символу в системі виражальних засобів, слів зазначити, що вчені не вважають його тропом, незважаючи на його схожість з алегорією, метонімією та метафорою. «Як і будь-який троп, символ базується на перенесенні значення, але для тропа таке перенесення може бути лише

індивідуально-авторським. Як тропу, так і символу характерна асоціативність, але в символі вона поринає в минуле. Троп характеризується наявністю авторських асоціацій, тому вони не завжди зрозумілі читачеві через його недостатній культурний рівень. Таким чином, «символ може бути тропом, але не всякий троп є символом» [20]. Ф. Шеллінг порівнював символ зі схемою і алегорією та прийшов до висновку, що «Алегорії створюються свідомо», а також, що «алегоричний образ є елементарним засобом іносказання та є однозначним», чого не скажеш про символ. Алегорія може з часом стати символом.

Фердинан де Соссюр вважав, що в основі символу лежить «уподібнення понять (значень) на основі спільності їх семантичних ознак, завдяки чому можливе перенесення імені конкретного, приватного поняття (значення) на абстрактне, загальне» [Цит. за: 20, с. 374].

Отож ще однією важливою відмінною рисою символу є те, що він відсилає нас до абстрактних ідей та концепцій і може бути багатозначним. Його не так легко зрозуміти, адже схожість з іншим предметом не є очевидною, а тлумачення складнішим і глибшим, ніж у метафори, наприклад. Непідготовлений читач може інтерпретувати символи, невірно і в результаті початкова ідея автора та загальний сенс твору теж буде неправильно сприйнято читачем [16].

Незважаючи на очевидну подібність між такими поняттями, як метафора та символ, є деякі риси які дозволяють нам їх чітко розрізнити:

- 1) стабільність значення символу,
- 2) збереження предметного значення символу,
- 3) тривалість існування.

«Метафора okazіональна й утворюється лише в конкретному тексті, а символ походить з давнини, і тому він не такий мінливий» [20, с. 371]. Художні символи полісемантичні та невичерпні, але в той же час їх можна чітко окреслити та інтерпретувати, не втрачаючи при цьому їхньої суті як вічних носій сенсів [29].

Характеристика символу

Окрім згаданих вище характеристик, символам характерні такі ознаки:

1. Вони репрезентативні;

2. Вони неподільні;
3. Вони колективні;
4. Вони абстрактні;
5. Вони мають естетичне призначення;
6. Вони сприймаються на підсвідомому та несвідомому рівнях;
7. Вони обов'язково мають значення, часто не одне;
8. Значення символу не співпадає з прямим значенням слова або об'єкта яким він представлений;
9. Вони потребують контексту;
10. Вони можуть змінювати своє значення з часом, набувати нових сенсів, мати різне значення залежно від культури;
11. Їх значення широкі, набагато ширше, ніж у тропів;
12. Вони є конвенційними, тобто відповідають історичній, культурній чи соціальній угоді, а не якійсь візуальній схожості чи дедуктивній логіці;
13. Не маючи знань з цієї теми майже неможливо повністю інтерпретувати значення символу самотійно;
14. Вони є невід'ємною частиною людського існування та культури всього людства;
15. Вони використовуються як у поезії, так і в прозі, але більш поширені у поезії [29; 37].

Види символів:

В літературі вирізняють такі види символів:

- 1) Романтичні (любовні символи): автор використовує якийсь предмет щоб показати, що між героями виникли романтичні почуття або на якому етапі знаходяться стосунки між героями. Найбільш простим прикладом в цьому випадку буде червона троянда – символ пристрасті та любові. Якщо квіти подаровані коханим героїні не в'януть з часом і залишаються свіжими неприродньо для рослин довго, це символізує вічне кохання. На противагу

цьому в літературних творах зів'ялі квіти символізують кінець романтичних відносин, згасле кохання яке вже не повернути.

- 2) Символи, що позначають емоції героїв, їх душевний стан. Так, наприклад, вогонь може бути символом ненависті та агресії, адже він знищує все на своєму шляху, а погана погода, дощ, злива можуть символізувати смуток і печаль.
- 3) Релігійні символи – символи взяті зі святого письма (це стосується будь-якої релігії, не тільки християнства). Наприклад, змія – це символ зла, обману, спокуси та гріха, адже в Біблії диявол в образі змії спокушав Адама та Єву спробувати заборонений плід в райському саду.
- 4) Кольори, як символи. Наприклад, в одязі білий – символізує чистоту та непорочність, так само як і синій (колір туніки Богоматері). Червоний же навпаки є символом агресії та тваринної пристрасті, а чорний – смерті і трауру. В книзі Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» зелений колір вогника на пристані є символом надії та мрії. В романі Натанієля Готорна «Багряна літера» багрянний колір (відтінок червоного) символізує гріх, провину і пристрасть. Головна героїня, Гестер Прінн, змушена носити багрянку літеру «А» як покарання за подружню зраду, що стає символом її гріха.
- 5) Тварини, як символи. Собака є символом подружньої вірності, а вівця – покірності, невинності та беззахисності. В творі Джорджа Орвелла «Колгосп тварин» вівці символізують людей, які не здатні мислити самостійно і сліпо підкоряються тим хто при владі. І лев, і павич символізують гордість, але лев також є символом сили та влади, тоді як павич – марнославства. Серед птахів сови є символами мудрості, яструби - спостережливості, а ворони - смерті. Лосось є символом мудрості, а миша - смирення і страху. Лисиця і кіт символізують обман, але кіт розумний, а лисиця хитра. Повертаючись до едемської традиції, змії часто символізують зло і спокусу.

- 6) Природні явища. Як ми уже зазначали раніше дощ є символом смутку, весна – надії, а літо – радості та безтурботності. Також зміна пір року часто пов'язана з розвитком людського життя: весна, літо, осінь і зима уособлюють народження, зрілість, старість і смерть. Сонце і золото - чоловічі символи, а місяць і срібло - жіночі. У романі Емілі Бронте «Буремний перевал» буря вирує в найбільш емоційно насичені моменти роману, коли Кеті намагається вирішити, що вона відчуває до Гіткліфа та Лінтона. В есе Вірджинії Вулф «Хвилі» вода є символом життя.
- 7) Предмети, як символи – корона є символом влади, хрест – символом страждання, яблуко – спокуси.
- 8) Числа, як символи. Число три є символом християнської Святої Трійці. Воно також може символізувати народження, життя і смерть або минуле, теперішнє і майбутнє. Число чотири – це символ стабільності та безпеки, вісім – нескінченності, а дев'ять (три трійки) – закінченості або суду (за Біблією) [26; 38; 42].

Згадана вище класифікація не єдина. Існує також інша класифікація, де виділяють всього два види символів: універсальні та контекстуальні.

Універсальні символи – це символи які є невід'ємною частиною нашого життя та культури, їх розуміє кожен навіть без контексту, адже вони існують вже дуже давно та прийшли до нас з міфів, релігії, історії, казок та повсякденного життя.

Простими прикладами універсальних символів можуть бути троянда - символ кохання, фенікс - відродження, терези – рівноваги, вода – очищення. Так наприклад з міфології ми знаємо, що сова – це символ мудрості, адже вона була священною пташкою для Афіни – богині мудрості.

Контекстуальні символи – це речі, які мають символічне значення лише у світі, який створив автор. В книзі іншого письменника чи поета ці об'єкти можуть символізувати щось кардинально інше. Вирваними з контексту ці символи втрачають значення, яке в них закладав автор, тому зрозуміти їх без прочитання книги неможливо. Наприклад, у книзі Вільяма Голдінга «Володар мух» мушля є

символом порядку, рівноправ'я та цивілізованого суспільства, бо герої книги отримують право голосу тільки тоді, коли отримують велику мушлю. Коли пізніше ця мушля розбивається і ламається, то це стає символом краху моралі та порядку, які робили їх людьми. В дитячій книзі Алана Александра Мілна «Вінні-Пух» червона кулька є символом магії дитинства, адже вона яскрава, легка та приносить радість. Ще одним хорошим прикладом можуть бути символи з книги Германа Мелвілла «Мобі Дік, або Білий кит». Сам кит символізує руйнівну силу природи і неможливість її підкорення, а також долю непідвладну контролю. Також важливим символом в цьому творі є труна, яка на противагу загальноприйнятому розумінню в цьому творі означає надію та порятунок. Хворий чоловік для якого цю труну зробили знаходить в ній втіху до того як йому вдається одужати, а пізніше один із центральних персонажів використовує цю саму дерев'яну труну як рятувальний «човник», щоб утриматись на воді та не потонути. Це хороший приклад того, як універсальний символ може ставати контекстуальним в межах певного твору і набувати нового зовсім іншого значення [26].

Способи утворення символів

Коли мова йшла про класифікацію символів ми зазначали, що символи бувають універсальними та контекстуальними. Проводячи паралель з цією класифікацією та опираючись на неї ми відповідно можемо сказати, що за способом утворення існують символи які прийшли до нас з релігії, міфології, історії, а також авторські символи. Символи які прийшли до нас з релігії, міфології та історії ми умовно можемо назвати народними, адже вони прийшли до нас з минулого та зберігають мудрість цілих поколінь в той час як авторські символи були створені для якогось конкретного художнього твору виходячи з контексту твору, досвіду та бажання лише однієї людини – автора.

Прикладом символу, що прийшов до нас з міфології є сфінкс. «В Єгипті – це статуя фантома (духу — охоронця царської влади) з тулубом лева й головою людини або священної тварини. У грецькій міфології — чудовисько у вигляді крилатої жінки з тулубом лева. Сфінкс загадував перехожим загадку і вбивав усіх,

хто не міг її відгадати. Едіп — майбутній цар Фів — цю загадку відгадав. Сюжет про Сфінкса використано у трагедії Софокла «Едіп-цар» [9, с. 162]. В результаті сфінкс став символом таємниці.

Інший відомий нам всім символ фенікса теж прийшов з міфології. Він є частиною міфології давніх греків, єгиптян та інших народів, символізує відродження і вічне життя. Згідно з легендою, «це чарівний птах, що живився бальзамом і смолою, а коли він відчував, що надходить смерть, будував гніздо з пахучих гілок на верхів'ї пальми, і там його спалювало сонце. Потім птах воскресав з попелу і відроджувався юним» [18, с. 262].

Приклади авторських символів ми вже наводили раніше. Вони не сягають корінням сивої давнини, а стосуються лише одного конкретного літературного твору, або всієї творчості поета чи письменника. Авторські символи можуть повністю не співпадати з традиційними значеннями, наприклад, символ труни з твору Германа Мелвілла «Мобі Дік, або Білий кит».

Отже, символ – це художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею або почуття. Науковці не вважають його тропом попри очевидну наявність спільних рис з метафорою та алегорією, які є тропами. Символи бувають універсальні та контекстуальні, хоча ця класифікація є не єдиною.

1.4. Вплив метафори на сприйняття та інтерпретацію поетичного тексту

Метафора – це художній засіб, який може як полегшувати, так і ускладнювати сприйняття поетичного тексту читачем. Рівень складності художнього твору може залежати від багатьох факторів: власного стилю автора, його літературних вподобань, мистецького напрямку до якого він себе відносив та який був йому близький, епохи в якій він творив, соціального класу до якого належав, його творчого оточення, а іноді навіть вподобань читачів (аудиторії на яку вірш був розрахований) та очікувань соціуму.

Загалом, як ми вже писали раніше метафора дає авторові можливість за допомогою одного або декількох слів виразити складні ідеї та поняття,

передавши широкий пласт інформації в малій формі та уникнувши громіздких пояснень. Так, наприклад, влучна метафора може перетворити абстрактні концепції на конкретні образи, які читачеві буде легко візуалізувати і таким чином зрозуміти, що хоче сказати автор. Також, метафори допомагають читачеві зрозуміти відношення автора до речей про які він пише, відчуті настрої вірша та «пережити» емоції автора разом з ним, перенісши на себе його досвід або провівши паралелі з власним життям, адже метафори роблять текст більш універсальним, уникаючи постійного звернення до власного досвіду поета. З іншого боку, оскільки у метафори немає точного і одностайно прийнятого трактування вона робить кожний досвід прочитання художнього твору унікальним, навіть якщо його читає одна й та ж людина кілька разів. Залежно від віку, життєвого досвіду, уяви, креативності, багажу знань кожен вибудовує свій асоціативний ряд до слів вжитих у непрямому значенні і на основі цього ряду приймає рішення що саме це вжите в даному випадку слово означає, виходячи з контексту. Потрібно враховувати, що автор не може гарантовано думати так само як читач, тому значення метафори може бути трактовано неправильно по відношенню до початкового задуму автора, але в той же час правильно для читача. З плином часу погляди читача змінюються, а отже прочитання того ж твору через якийсь проміжок часу вже буде новим досвідом.

Однак, інтерпретацію метафор, а отже і всього поетичного тексту може ускладнити стиль в якому автор написав свій твір. Наприклад, якщо автор був прихильником гонгоризму (барокового стилю в іспанській літературі 17 століття), безпосередньо належав до нього або надихався ним, то досвід прочитання вірша і трактування значення метафор може виявитися складною задачею для читача і заплутати його ще більше. Читач може взагалі не зрозуміти про що пише автор або зрозуміти його твір неправильно через характерну для цього стилю складність, культ інтелектуалізму, надання переваги формі, а не змісту, вживання латинізмів, неологізмів великої кількості тропів, а особливо метафор та навмисному «затемненню» сенсів та несумісності понять [10, с. 236]. Цей стиль був доступним та зрозумілим лише вузькому колу інтелектуалів і не

був популярним серед широких мас. Так, наприклад, метафора «cítara de pluma» означає птаха, але далеко не кожен читач здогадається, що йде мова зовсім не про музичний інструмент. Федеріко Гарсія Лорка, наприклад, захоплювався гонгоризмом, тому цей напрям мав помітний вплив на його творчість і робив деякі його твори ще більш складними для непідготовленого читача.

Отже, «зловживання» великою кількістю метафор в тексті може ускладнити сприйняття та інтерпретацію поетичного тексту читачем та виявитися негативним досвідом для нього просто тому, що між читачем та поетом буде великий культурний розрив, який читач не зможе інтелектуально подолати, в той час як уміле дозоване вживання метафор навпаки робить досвід читача приємним.

1.5. Символізація як створення особливого мовного світу в поетичних текстах

Українська мовознавиця Світлана Єрмоленко так писала про особливості мови письменників в художніх текстах: «хоч письменник і користується загальноживаною мовою, проте, його індивідуальне світосприйняття, психологія мовотворчості зумовлюють витворення особливого мовного світу» [Цит. за: 19, с. 73]. Символізація є одним з таких засобів до яких вдаються митці задля створення свого особливого та унікального «мовного світу». О. Семенюк має схожу думку та визначає символи до яких вдається поет при створенні свого мовного світу, як «номінативні одиниці, спеціально створені автором художнього тексту з метою реалізації певних мовно-естетичних завдань» [Цит. за: 19, с. 74].

Всі поети мають символи, які вони використовують найчастіше в своїх віршах, і які стають провідними символами в їхній творчості. Час від часу значення цих символів може варіюватися, залежно від контексту вірша, але в основному вони набувають якогось постійного значення, яке поет створює базуючись на власній долі та світобаченні, або бере вже існуючі потрактування, закріплені в свідомості народу за цими словами. Часто авторські символи є незрозумілими, і прочитавши всього один вірш читачеві залишається

незрозумілим сенс та що хотів донести автор до своєї аудиторії. Це стається через те, що мовний світ вірша є чимось герметичним і читач, як людина ззовні, не може впливати на те, що криється всередині, тобто на закритий і завершений світ вже дописаного твору. «Кожному художньому тексту властива така категорія, як авторська модальність – індивідуальне світосприймання і мовне світовідтворення письменника, його ставлення до подій, явищ, ознак реального і уявного світу. Авторська модальність зображуваного завжди пов'язана з пошуком адекватних способів вираження, тому саме в художньому тексті активно випробовується асоціативно-образний потенціал слова» [19, с. 33]. Всі поети свідомо обирають символи, які асоціюватимуться з ними та зможуть найбільш повно передати їх внутрішній світ ємкими поняттями. Більш детальне вивчення творчості певного поета та його біографії, дає можливість читачеві декодувати символи, пролити світло на приховані смисли, умовно систематизувати для себе що кожен символ означає та таким чином підібрати ключ до сенсу інших віршів в яких поет вжив ці самі символи. Надання поетом переваги певним символам створює його образ, який в свою чергу є відображенням мовного світу його творчості в цілому.

Поет може використовувати в своїх віршах вже усталені символи, апелюючи до народної мудрості, бо їх зрозуміють всі, часто навіть без контексту. Вони роблять вірш більш зрозумілим читачеві, та демонструють, що за цими рядками та словами стоїть набагато більший сенс, ніж здається на перший погляд, адже такі символи самі по собі є носіями великої кількості інформації, що передавалась з покоління в покоління носіями культури. Інкорпорація поетом «вічних» символів до свого умовного списку найуживаніших, буде у читача асоціацію цих символів з поетом та може зробити митця в очах читача «співцем вічної мудрості народу», людиною, яка шанує мудрість поколінь. На противагу цьому, поети які обирають надавати символам в своїх віршах абсолютно нового значення, прив'язаного лише до контексту конкретного вірша, або індивідуального творчого шляху та доробку можуть асоціюватися у людей навпаки з чимось антитрадиційним, авангардним. Якщо саме такі символи

стануть провідними в їх творчості, то вони назавжди закарбуються в пам'яті своїх читачів, як юні бунтарі, революціонери, люди які руйнують старе заради побудови нового.

Слід, однак, зазначити, що деякі досить популярні символи, можуть мати кілька значень, при цьому ці потрактування можуть суперечити один одному або одне з них може бути негативним, а інше позитивним. Так, наприклад, змія може бути, як символом мудрості, безсмертя і переродження (позитивне потрактування), так і символом спокуси, підступності, зла, руйнування та смерті (негативне потрактування). Іншим прикладом двозначного символу може бути вівця: позитивне потрактування – невинність та чистота, негативне потрактування – невміння думати самостійно, пасивність, сліпа покірність волі і словам пастуха.

Підсумовуючи все сказане вище, ми можемо прийти до висновку, що деякі символи мають умовно «усталене» та «загальноприйняте» потрактування, засноване на фольклорних традиціях, історії, міфах та творчій спадщині відомих поетів, які вплинули на культуру своєї країни, а іноді й всього світу, але кожен новий поет має право за бажання «перекреслити» встановлені сенси та приписати символіві нове донині невідоме значення, зробивши свій вклад в світову спадщину, або ж навпаки вжити досить «класичний» символ з давно відомим людству потрактуванням задля закріплення «традиційного» значення за певним символом та уникнення неоднозначного сприйняття читачем своїх текстів та ідей. Адже чим більше значень в світовій культурі приписано певному символіві тим туманнішим стає його сенс.

1.6. Прагматичні функції метафор та символів у поетичному тексті

Метафори можуть передавати велику кількість значень за допомогою простого слова або словосполучення, збагачуючи текст, і тільки контекст допомагає нам зрозуміти яке саме значення мається на увазі в цьому конкретному випадку. Цим і займається така наука як прагматика – вивченням контексту і його впливу на потрактування мовних одиниць. Взагалі, «прагматика – це вчення про

діяльність, практику, розділ семіотики, що висвітлює стосунки між учасниками комунікації, адресантом та адресатом, мовцем і слухачем » [11, с. 263].

Для нашого дослідження цікавою насамперед є літературна прагматика. Вона поєднує в собі лінгвістику та літературу, «додає новий аспект літературній оцінці та корелює з поняттям прагматики як дослідження факторів вибору мовних засобів у мовленні» [8, с. 88]. Основою літературної прагматики є комунікативний зв'язок між автором та читачем, при чому саме активність останнього відіграє ключову роль. «Всі тексти розраховані на зворотну реакцію, а їх можлива експліцитна прагматична направленість, яка реалізується через елементи з найбільшим впливом на читача, оптимально залучає його на бік автора. В цьому процесі на перший план виходять стилістичні фігури як засоби вираження відкритої та імпліцитної інформації... Власне прагматичний аспект стилістичних засобів полягає у внесенні ясності в авторський намір, адже тропи виступають джерелом не лише естетичного задоволення, але й додаткової інформації, яка, на перший погляд, може здатися другорядною, але по суті формує читацьке враження» [8, с. 88].

Отже, ми можемо прийти до висновку, що стилістичні засоби в художньому творі виконують важливу прагматичну функцію носіїв додаткової інформації.

Серед прагматичних функцій метафори ми можемо виділити наступні: емоційно-оцінну, експресивну, контактосприяючу, інтеграційну та естетичну функції.

Емоційно-оцінна функція заключається у вживанні метафори з метою передачі власної оцінки стосовно чогось або з метою показати своє відношення до чогось; експресивна функція обмежується утриманням уваги читача за допомогою використання мовних образів, а естетична – задоволенням від комунікації насиченої художніми засобами та тропами. В свою чергу інтеграційна функція сприяє підвищенню уваги до тексту і також полегшує його запам'ятовування завдяки образності мови та словам вжитим у непрямому значенні, а контактосприяюча сприяє вибудові довіри між читачем та автором завдяки словесним прийомам другого [2, с. 14].

Загалом, можна виділити два підходи до опису метафоричних функцій: лексикологічний, де метафора це засіб мови і фігура мови, та текстоцентричний, де метафоризація це засіб текстобудови [2, с. 14].

В лексикологічному підході Гажева виділяє такі прагматичні функції метафор: номінативну, концептуальну або когнітивну, образну і експресивно-оцінну, інформаційну, передбачаючу або гіпотетичну функції.

Номінативна функція полягає в «забезпеченні мовної фіксації знання на основі присвоєння імені об'єктам шляхом їх зіставлення з іншими об'єктами дійсності». Концептуальна або когнітивна полягає в «позначенні нових, які не мають словесного вираження понять як сутностей більш високого порядку», а інформаційна – «передбачає функціонування метафори як носія певної інформації». Образна і експресивно-оцінна функції метафори їй характерні завдяки закладеному в ній образному зображенню явищ дійсності та гарантованому чуттєвому ставленню до метафори суб'єктом комунікації. І нарешті передбачаюча або гіпотетична функція «полягає в зображенні ще до кінця не усвідомлених читачем явищ, які можуть пізніше змінити свою форму в його свідомості при подальшій роботі з текстом» [Цит. за: 2, с. 15].

Історично склалося так, що серед головних функцій метафор раніше виділяли естетичну, номінативну та комунікативну функції, хоча існували також й інші, але вони відходили на другий план, адже не були такими популярними.

Слід також зазначити, що сталої загальноприйнятої класифікації прагматичних функцій метафор не існує, вони постійно переосмислюються залежно від типу дискурсу який аналізується, а різні науковці створюють свої класифікації, які частково співпадають з уже існуючими, хоча й пропонують щось своє нове.

Деякі науковці виділяють лише три функції метафор, а саме: пізнавальну, номінативну та образну, при чому образну вони вважають первинною та основною функцією, адже вона безпосередньо впливає на сприйняття тексту читачем за допомогою зорових, слухових, смакових, нюхових та дотикових асоціацій [12, с. 145].

Серед науковців існує й така думка: «Метафора виконує декілька різних функцій, залежно від яких вона може розглядатись як стилістичний прийом, як спосіб образного вираження змісту, як спосіб пізнання та номінації нових понять та як спосіб мислення». В такому випадку серед функцій метафори можна виділити комунікативну (функція спілкування), когнітивну (функція пізнання), естетичну (відчуття краси), номінативну (функція називання), текстотвірну (утворення тексту), емоційно-оцінну, жанроутворювальну [4].

Інші дослідники виділяють такі три функції метафор: інформативну, характеризувannya та впливу [6, с. 114].

Крім того, прагматичні функції метафори прямо пов'язані з комунікативними функціями мови, адже метафори є своєрідним засобом спілкування між поетом та читачем. Їх використовують всі митці задля передачі інформації та впливу на адресата через низку вторинних функцій (фатичну, естетичну, апелятивну, волюнтативну тощо) [6, с. 114].

Тепер ми можемо перейти до прагматичних функцій символів. Вивченням символів займається така наука як семіотика (її також іноді називають семіологією). «Семіотика або семіологія – наука про різні системи знаків, які використовуються у процесах комунікації для передачі повідомлення, інформації. Основним поняттям семіотики є знак. Виділяють три розділи семіотики: синтаксис, семантику та прагматику. Остання вивчає синтактико-семантичні особливості знаків у процесах їх використання суб'єктами. Основоположник семіотики - американський математик і логік Пірс» [22, с. 575].

У семіотиці прагматичні функції стосуються ролей, які символи відіграють у комунікації для досягнення певних цілей або завдань.

У поезії та літературі загалом символи виконують різні прагматичні функції, збагачуючи текст та поглиблюючи його значення. Ось перелік деяких прагматичних функцій символів в поетичних текстах:

- 1) Передача складних абстрактних ідей: Поети можуть передавати складні ідеї та поняття у стислій, але водночас виразній формі, надаючи звичайним предметам та образам символічного значення. Наприклад, голуб може символізувати мир, а троянда – любов.
- 2) Створення образів, що запам'ятовуються: Символи викликають у читача чуттєві враження та переживання, які надовго залишаються в його пам'яті, сприяючи тривалому впливу літературного твору.
- 3) Генерування множинних інтерпретацій: Символи багатозначні, а це означає, що вони можуть мати безліч інтерпретацій залежно від контексту.
- 4) Залучення читача до взаємодії з твором та запрошення до інтерпретації: Оскільки символи є багатозначними, вони стимулюють інтелектуальну допитливість і заохочують читачів глибше зануритися в твір, досліджуючи численні шари значень цих символів, відкриваючи для себе різні рівні розуміння твору.
- 5) Викликають емоції: Символи можуть викликати у читача почуття радості, смутку, любові чи ностальгії, посилюючи емоційний вплив вірша, адже апелюють до універсальних людських переживань. Наприклад, зів'яла квітка може символізувати занепад або втрату, викликаючи почуття смутку або меланхолії.
- 6) Підвищують естетичну привабливість тексту: Символи сприяють створенню яскравих образів у поезії, посилюють красу і музичність вірша, збагачують естетичний досвід читача, малюючи яскраві картини в його уяві.
- 7) Розкривають тему вірша і створюють настрій: Символи слугують для підсилення або виокремлення центральних тем вірша, сприяють його загальному настрою.
- 8) Додають глибини та складності: Символи можуть мати кілька значень, цим самим поглиблюючи зміст тексту та відкриваючи нові рівні розуміння сенсу вірша.

- 9) Виражають особистий досвід поета: Символи дозволяють поетам висловлювати особистий досвід, спогади чи емоції символічною мовою, яка резонує з читачами. Використовуючи спільні культурні символи або особисті метафори, поети можуть передати нюанси свого внутрішнього світу.
- 10) Сприяють зв'язку: Символи в поезії сприяють встановленню зв'язку між поетом і читачем. Вони долають розрив між індивідуальним та універсальним, створюючи зв'язок, який виходить за межі часу, простору та культури.
- 11) Виступають в ролі знаків, передвісників: Символи можуть передвіщати майбутні події або розвиток подій в довгому ліричному творі зі складним сюжетом. Вони можуть натякати на те, що має статися, додаючи історії напруження та очікування.
- 12) Характеризують персонажа: Символи можуть бути використані для характеристики окремих осіб або груп людей в творі. Предмети, кольори або мотиви, пов'язані з персонажем, можуть розкривати його особистісні риси, мотивацію або внутрішні конфлікти.
- 13) Спонукають до роздумів і рефлексії: Заохочують читача замислитися над глибшим філософським змістом і значенням вірша, надихають на самоаналіз і роздуми, стимулюють інтелектуальну взаємодію з текстом. Оскільки символи є універсальними одиницями, читачеві стає легше приміряти досвід автора та ліричного героя на себе.
- 14) Досліджують універсальні істини та теми: Символи в поезії часто передають універсальні істини та переосмислюють людське буття. Вони охоплюють такі універсальні теми, як любов, смерть, природа, духовність, що дозволяє поетам досліджувати людський стан з різних точок зору.
- 15) Сприяють єдності вірша: Символи забезпечують структурну єдність і зв'язність вірша, надають йому відчуття цілісності.

- 16) Передають політичне чи соціальне послання: У творах громадянської лірики або на політичну тематику символи можуть бути політично чи соціально зарядженими, передаючи послання протесту, опору чи солідарності.
- 17) Створюють контрасти: Символи використовують для зіставлення протилежних ідей або елементів, підкреслюючи напругу або подвійність у вірші.
- 18) Виступають в якості культурного чи історичного посилення: Символи можуть відсилати до певного культурного чи історичного контексту, збагачуючи значення вірша для читачів, знайомих з цими посиленнями. Вони можуть спиратися на традиційні символи або міфологічні архетипи, щоб надати віршу глибшого резонансу.
- 19) Створюють універсальність: Символи можуть виходити за межі індивідуального досвіду і резонувати з читачами різних культур і часових періодів, сприяючи формуванню почуття спільності людства.
- 20) Відображають соціальні норми або цінності: Символи можуть відображати панівні вірування, цінності або ідеології суспільства, в якому був написаний вірш.

Ці прагматичні функції демонструють, що символи в поезії є потужним інструментом комунікації та самовираження, роблять читацький досвід цікавим, а твори мистецтва вічними, не прив'язаними до конкретної епохи, часу та простору. Символи збагачують поетичну мову і сприяють тривалому впливу поетичних творів [28]. Символ використовується як фігура мови, з естетичною метою та щоб змусити читача по-іншому сприймати речі, персонажів, їх дії [29].

Отже, метафори та символи можуть набувати різних прагматичних функцій в художньому творі залежно від контексту. Одна метафора або символ можуть виконувати одночасно декілька функцій в художньому творі. Все залежить від бажання автора та його наміру вплинути на читача.

Висновки до розділу 1

Отже, метафора – це троп, який полягає в використанні слова не в прямому, а в переносному значенні за допомогою прихованого порівняння, а також застосування слова або виразу по відношенню до об'єкта або поняття, які вони буквально не означають, щоб за допомогою запропонованого порівняння з іншим об'єктом або поняттям полегшити його розуміння.

Метафора цікавить людство ще з часів Арістотеля, який одним з перших дав своє визначення поняття метафори та розглянув її в своїх працях «Поетика» та «Риторика». Крім Арістотеля метафора цікавила також Квінтіліана, Цицерона, Руссо та Кассіра, а починаючи з 1980-их років ці дослідження перейшли на зовсім новий рівень завдяки праці Джорджа Лакоффа та Марка Джонсона «Метафори, якими ми живемо». Після виходу цієї знакової книги інтерес до метафори різко зріс та почався справжній «філологічний бум». Серед наших співвітчизників найбільший вклад зробили Лазебна, Польова, Воробйова, Єщенко та Шніцер. Серед іспанських науковців виділяються праці Портолеса, Вісенте, Санмартіна, Гомеса Капуза та Руїса Гурільйо.

Класифікації метафор існують різні. Професорка Кармен Бобес Навес вважає, що існує всього три типи метафор: лінгвістичні, вживані в повсякденному мовленні та літературні метафори. За структурою метафори поділяють на чисті та нечисті. Лакофф та Джонсон поділяють всі метафори на три типи: метафори просторової орієнтації, онтологічні та структурні. Існує поділ метафор за філософським критерієм, онтологічним та лінгвістичним. Крім згаданих вище, існують також такі види метафор як реалістська, креасійоністська та імпресіоністська та авангардна метафори.

Сталої загальноприйнятої класифікації прагматичних функцій метафор не існує, різні науковці створюють свої класифікації, які частково співпадають з уже існуючими, хоча й пропонують щось своє нове.

Символ – це умовне позначення якогось предмета, поняття або явища, а також художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею або почуття.

Вчені не вважають символ тропом, незважаючи на його схожість з алегорією та метафорою.

Загалом поняття символу досліджували та вивчали такі відомі люди, як Гегель, Е. Кассіерер, Ф. Шеллінг, К.Г. Юнг, а в мовознавстві теоретичні дослідження символу та символіки здійснювали наші співвітчизники О.О. Потребня, М.П. Кочерган та американський мовознавець Е. Сепір.

Символам властиві такі характеристики: репрезентативність; абстрактність; колективність; неподільність; очевидне естетичне призначення. Вони також сприймаються на підсвідомому та несвідомому рівнях; потребують контексту; обов'язково мають значення, часто не одне, яке не співпадає з прямим значенням слова або об'єкта яким вони представлені; можуть змінювати своє значення з часом, набувати нових сенсів; мають різне значення залежно від культури; мають ширше, ніж у тропів значення.

Всі поети мають символи, які вони використовують найчастіше в своїх віршах, і які стають провідними символами в їхній творчості. Час від часу значення цих символів може варіюватися, залежно від контексту вірша, але в основному вони набувають якогось постійного значення.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ФЕДЕРІКО ГАРСІЯ ЛОРКИ

2.1. Творчість Федеріко Гарсія Лорки, її значимість у світовій поезії

Федеріко Гарсія Лорка визнаний одним з найвидатніших поетів 20-го століття та однією з найважливіших постатей в культурі Іспанії. Це велика людина і великий поет. Він був центральною фігурою «Покоління 27 року» – групи поетів, яка впровадила принципи європейських рухів символізму, футуризму та сюрреалізму в іспанську літературу. Образ цього геніального андалузця назавжди закарбувався в пам'яті людства насамперед тому, що «він зумів відтворити в своєму мистецтві душу іспанця з такою своєрідністю, з якою вже протягом століть не відтворював жодний інший іспанський письменник» [5, с. 7]. Впливу ідей цієї непересічної особистості боялась тогочасна влада, тому намагалась знищити фізично як самого поета, так і плоди його творчості – книжки. На жаль, франкістам частково вдалося досягти своєї мети: поета заарештували та розстріляли на початку Громадянської війни, а його книги були заборонені в Іспанії аж до смерті Франко. Але одне франкісти не врахували: Лорка був настільки важливим для Іспанії, що його творчість збереглася й донині, переживши тогочасну владу на десятиліття. Ці факти є прямим доказом того, що вірші та ідеї Лорки були революційними, вони мали в собі потенціал здатний змінити на краще не тільки Іспанію, а й весь світ.

Федеріко Гарсія Лорка (1898 —1936) прожив всього 38 років. За своє коротке життя іспанський поет і драматург видав такі поетичні збірки: «Книга віршів» (1921), «Пісні» (1927), «Циганські балади» (1928) і «Поема глибокого співу» (1931). До решти поетичної спадщини Лорки належать «Ода Сальвадору Далі» (1926), «Шість галісійських поем» (1935), «Перші пісні» (1936), «Голосіння за Ігнасьйо Санчесом Мехіасом» (1935), «Поет в Нью-Йорку» (1929-1930),— книжка видана вже по смерті Лорки в 1940 році його другом Хосе Бергаміном [5, с. 10]. Видані помертню книги Федеріко Гарсія Лорки «Сонети темного кохання» та «Тамаритянський диван» були написані між 1931 та 1936 роками і для багатьох є вершиною творчості Лорки, вищою навіть за «Поета в

Нью-Йорку». «Тамаритянський диван» вийшов друком в 1940 році в Аргентині, а «Сонети темного кохання» взагалі вперше були опубліковані підпільно у 1983 році Віктором Інфантесом та Луїсом Альберто де Куенкою накладом всього в 250 примірників [49]. Оскільки «Сонети темного кохання» - це збірка упорядкована та опублікована посмертно, вона не є остаточною книгою, створеною автором, і різні видання можуть відрізнятися як змістом, так і за назвою.

Творчість Федеріко Гарсія Лорки є глибоко значущою не тільки для іспанської, а й для світової поезії з багатьох причин. Серед найважливіших чинників ми можемо виділити наступні: новаторство поета, висока емоційність та ліризм його віршів, використання фольклорних мотивів і дослідження універсальних тем.

Федеріко Гарсія Лорку можна сміливо назвати справжнім революціонером в сфері поезії. Він вважав, що треба здійснити поетичний переворот, відкинувши міщанський псевдоромантизм та повернувшись до витоків, тобто фольклору [5, с. 7]. Так він і зробив. Федеріко Гарсія Лорка був андалузцем, тому саме андалузський фольклор він і поклав в основу своєї творчості. «Коли у Лорки йдеться про Іспанію, вона для нього синонім Андалузії» [5, с. 7]. Тому не дивно, що часто головними героями його віршів стають цигани та культурні традиції пов'язані з ними, насамперед фламенко, як от у збірках «Циганські балади» (1928) та «Поема глибокого співу» (1931). Лорка так багато писав про циган, що навіть його самого деякі люди почали вважати циганом, що обурювало поета, адже це був для нього більше образ та джерело натхнення. У листах своїм друзям він писав, що цигани це для нього цікава тема, і він, як поет, міг би писати з таким же успіхом про будь-що інше. Пізніше Лорка хотів відкинути від себе цей закріплений образ. Повертаючись до фольклору варто сказати, що народні пісні взагалі можна назвати його окремою пристрастю, адже Федеріко збирав їх, брав за основу своїх віршів та навіть видав збірку присвячену народним пісням - «Пісні» (1927).

Крім того, поет дуже любив міфологію Андалузії та навіть створював власні міфи, які клав в основу своїх віршів. Найбільше це стосується його збірки «Циганські балади» (1928).

Коротше кажучи, фольклор є невід'ємною частиною поезії Федеріко Гарсія Лорки. Він збагачує його вірші мудрістю, красою та автентичністю іспанської народної культури.

Але варто не забувати, що Лорка це не тільки народна творчість, як іноді його намагаються зобразити, применшуючи цим його талант та заслуги. Лорка це також авангардизм, сюрреалізм, ірраціональність, герметизм та метафоризм. Цими словами можна коротко охарактеризувати не тільки його збірку «Поет в Нью-Йорку», яку вважають вершиною його творчості, адже тоді Лорка вже повністю віднайшов свій стиль та став зрілим поетом, так можна також описати його більш ранню творчість, а саме збірку «Циганські балади», яку до речі чомусь високо не оцінили друзі поета Сальвадор Далі та Луїс Бунюель [43, с. 124].

Федеріко Гарсія Лорка експериментував з різними поетичними стилями та формами, створивши особливий стиль, який поєднав традиційне з авангардним.

Слід також сказати декілька слів про високу емоційність поета, що відчувається в кожному його рядкові. Лорчина поезія пронизана глибокою чутливістю і ліризмом. Він мав унікальну здатність передавати красу і трагізм життя через свою поезію, створюючи потужні образи і метафори, які знаходять відгук у читачів. Ось що писав брат Федеріко Франсіско про нього: «здається, ніби Федеріко-людина по-справжньому жив своїм життям і своєю творчістю лише в сміху та в плачі, лише в крайнощах радості та болю. Усе інше було лише інтермедією» [5, с. 11]. Іван Драч описав творчість поета так: «Яка це розгойдана амплітуда почуттів, яка це карбована трагічна патетика!» [5, с. 11]. Дуже Івана Драча вразила збірка Лорки «Поема глибокого співу» (1931): «канте хондо — як камертон. Поет користувався з принципу — сказати безмежно багато, зводячи лексику до мінімуму. Чотирирядкові петенери і сігірії, трирядкові солеа.

Сконденсований лаконізм співу-крику, де в кількох словах б'ється безмірність усієї скорботи чи туги. Слова «канте хондо» — як чорні зерна трагедії» [5, с. 12].

Щодо універсальності тем в творчості поета, то Лорка досліджував широкий спектр тем у своїй поезії, від любові та смерті до ідентичності та соціальної несправедливості. Соціальні та політичні погляди поета теж є важливими в даному контексті. Лорка був за демократію та свободу, за розвиток Іспанії та республіку, за права для людей та за захист слабших, які не можуть захистити себе самі. В «Баладі про іспанську жандармерію» поет показує як цигани Андалузії зазнають переслідування та винищення з боку влади. Поет засуджує це та намагається докричатися до людей, щоб показати, що ця поведінка є не просто нелюдською, а антигуманною. Поет проти смерті невинних людей, тим більше тих, кому ця земля рідна. Цей вірш є проявом не тільки творчої майстерності, а й політичної активності та твердості поглядів Лорки. Загалом його творчість відображає занепокоєння митця гнобленням і несправедливістю, особливо по відношенню до маргіналізованих груп циган.

Підсумовуючи все сказане вище Федеріко Гарсія Лорка є справжньою культурною іконою, чий вплив виходить за межі Іспанії. Його вірші звертаються до людського досвіду, долаючи культурні та мовні бар'єри, і знаходять відгук у серцях читачів по всьому світу.

2.2. Функціонально-прагматичний потенціал метафор у поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки

У цьому та наступному підрозділах ми навели результати нашого аналізу функціонально-прагматичного потенціалу метафор та символів з обраних поетичних текстів Федеріко Гарсія Лорки. На основі викладених в першому розділі теоретичних засад, детально пояснених можливих прагматичних функцій які вони можуть виконувати та гранично чітко сформованих класифікацій ми проаналізували обрані вірші з таких збірок: «Sonetos del amor oscuro», «Diván del Tamarit», «Romancero gitano», «Poema del cante jondo», «Poeta en Nueva York»,

«Libro de poemas», «Canciones», а також окремі вірші, такі як «Oda a Salvador Dalí» та «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías».

В цьому підрозділі ми сконцентрували увагу саме на метафорах. Наш аналіз метафор ми виконували за такою схемою в наступному порядку: 1) прочитання вірша; 2) пошук в тексті вірша потенційно цікавих для аналізу метафор; 3) формулювання можливого значення метафори після аналізу її контекстуального оточення; 4) аналіз цього можливого значення метафори як структурного компонента комунікативного процесу, тобто повідомлення, яке автор (адресант) хоче передати читачеві (адресату); 5) формулювання остаточного потрактування значення метафори; 6) аналіз функції яку дана метафора виконує в поетичному тексті виходячи з перелічених в першому розділі прагматичних функцій властивих метафорі та результатів які ми отримали виконавши пункти 3), 4), 5); 7) віднесення метафори до одного або кількох пунктів нашої класифікації.

Нижче викладені результати нашого аналізу метафор, який ми виконували за схемою покроково поясненою в попередньому абзаці. Для зручності ми подали результати у вигляді списку щоб наочно продемонструвати, які з можливих прагматичних функцій лоркіанські метафори дійсно виконують. Крім самих прикладів метафор ми також додали коротке пояснення та пронумерували самі метафори щоб зрозуміти які з прагматичних функцій лоркіанські метафори виконують найчастіше. В дужках вказана назва вірша з якого взята метафора.

1) Метафори, які виконують емоційно-оцінну прагматичну функцію: 1.«*Tu desdén era un dios*» [49, с. 19] («Noche del amor insomne») - ця метафора порівнює зневагу адресата з богом, передаючи оцінку важливості та сили впливу, яку вона має на мовця; 2.«*tu débil corazón de arena*» [49, с. 19] («Noche del amor insomne») - у цьому випадку, називаючи серце «слабким» і порівнюючи його з піском, висловлюється негативна або критична думка про емоційну силу або стабільність серця адресата. Вибір слів свідчить про те, що мовець сприймає серце як крихке і схильне до розбиття або розсипання, непостійне, мінливе або ефемерне; 3.«*una voz de penetrante acero*» [49, с. 35] («El amor duerme en el pecho

del poeta») - за допомогою порівняння голосу ліричного героя зі всепроникною сталлю автор висловлює своє захоплення ним, його силою, твердістю, непохитністю та мужністю. Саме таким і є наш ліричний герой, що відчувається навіть в його голосі; 4.«*convertir mi llanto y mis sudores en eterno montón de duro trigo*» [49, с. 37] («El poeta dice la verdad») - ця метафора свідчить про оптимістичне ставлення автора до життєвих труднощів і викликів, він бачить в тимчасових стражданнях щось благодотворне, потенціал зрештою щасливого і благополучного майбутнього, адже вічна купа твердої пшениці – це результат тяжкої праці; 5.«*Una rosa en el alto jardín que tú deseas*» [48, с. 43] («Oda a Salvador Dalí») - цією метафорою автор виражає своє захоплення людиною, якій присвячено вірш. Вона є для нього чимось прекрасним, рідкісним і недосяжним.

2) Метафори, які виконують експресивну прагматичну функцію: 1.«*tigre y paloma, sobre tu cintura en duelo de mordiscos y azucenas*» [49, с. 25] («El poeta pide a su amor que le escriba») – в цій метафорі поет використовує полярно протилежні образи тигра, який своїми укусами розриває тіло на частини, та голуба, який приносить цвіт лілій, протиставляючи їх один одному для створення різкого контрасту, який миттєво привертає увагу читача до вірша; 2.«*Las bocas puestas sobre el chorro helado de una sangre sin fin que se derrama*» [49, с. 19] («Noche del amor insomne») - ця метафора використовує образ «крижаного потоку нескінченної крові, що ллється» для створення виразного образу, що привертає увагу читача до тексту вірша; 3.«*Una rueda en la pura sintaxis del acero*» [48, с. 43] («Oda a Salvador Dalí») - ця метафора привертає увагу читача своєю незрозумілістю та екстравагантністю. Оскільки це лише другий рядок в великій поемі, вона викликає багато запитань у читачів і закликає їх читати вірш далі, щоб зрозуміти пізніше що цією метафорою хотів сказати автор.

3) Метафори, які виконують естетичну прагматичну функцію: 1.«*El coral de la vida abrió su rama sobre mi corazón amortajado*» [49, с. 19] («Noche del amor insomne») - водночас контрастуючі між собою метафори коралу життя та мертвого нібито вже захороненого серця, адже воно завернене у саван – поховальний одяг – додає віршу глибини та художньої краси завдяки вибору

такого небуденного образу як корал та застарілого слова саван. Автор міг обрати більш буденні образи по типу квітки і просто мертвого серця, але надав перевагу саме коралу та савану заради надання більшої екзотичності та естетичної краси своїм словам; 2.«*El aire es inmortal. La piedra inerte ni conoce la sombra ni la evita*» [49, с. 25] («*El poeta pide a su amor que le escriba*») – ця метафора оперує не до кінця зрозумілими читачам образами і виступає більше як прикраса, ніж як змістовий елемент даного вірша. Вона не рухає сюжет і не впливає на сенс, а лише додає загадковості віршу, особливо завдяки використанню полярних образів повітря та каменю; 3.«*¡Ay, perro en corazón, voz perseguida, silencio sin confín, lirio maduro!*» [49, с. 33] («*¡Ay, voz secreta del amor oscuro!*») - ряд цих метафор надає краси тексту та робить його більш яскравим завдяки цікавим образам. Вий пса в серці - це туга і сльози головного героя через нещасне кохання, переслідуваний голос - це голос коханої людини, який він давно не чув, адже замість цього голосу звучить лише тиша, зріла лілія – це почуття які вже сформувалися і досягли свого піку. Всі ці метафори йдуть підряд і дуже насичують текст.

4) Метафори, які виконують інтеграційну прагматичну функцію: 1.«*¡Ay, voz secreta del amor oscuro! ¡ay, balido sin lanas! ¡ay, herida! ¡ay, aguja de hiel, camelia hundida! ¡ay, corriente sin mar, ciudad sin muro!*» [49, с. 33] («*¡Ay, voz secreta del amor oscuro!*») - велике нагромадження яскравих образів, які йдуть підряд, незважаючи на свою неоднорідність та несхожість між собою дуже привертає увагу читача до вірша та викликає бажання прочитати саме його серед багатьох інших, враховуючи те, що це перші рядки сонету. Завдяки незвичності образів їх легко запам'ятати. Коли читач ще колись стикнеться з такими нетиповими порівняннями кохання, то неодмінно згадає про цей вірш та його автора; 2.«*Corazón malherido por cinco espadas*» [45, с. 24] («*La guitarra*») – ця метафора є дуже емоційно насиченою і драматичною. Вона миттєво привертає увагу і запам'ятовується, адже біль серця враженого п'ятьма мечами лякає і шокує читача. Навіть один меч приносить смертельний біль, біль від п'яти мечів уявити

неможливо. Цей образ серця є надзвичайно яскравим та вражаючим з художньої точки зору.

5) Метафори, які виконують контактосприяючу прагматичну функцію: 1. «*¿Te gustó la ciudad que gota a gota labró el agua en el centro de los pinos?... ¿No viste por el aire transparente una dalia de penas y alegrías que te mandó mi corazón caliente?»* [49, с. 29] («El poeta pregunta a su amor por la Ciudad Encantada de Cuenca») – поет звертається до свого читача на ти, ніби цей вірш адресований кожному хто його читає, таким чином стираються межі між автором та читачем в результаті чого виникає відчуття емоційної близькості з автором.

6) Метафори, які виконують прагматичну функцію текстопобудови: 1. Як приклад можна взяти вірш «Soneto gongorino en el que el poeta manda a su amor una paloma». Весь цей сонет побудований на тому, що голуб є метафорою любові та ніжних почуттів, а сам голуб як подарунок є метафорою любовного листа: «*Este pichón del Turia que te mando, de dulces ojos y de blanca pluma, sobre laurel de Grecia vierte y suma llama lenta de amor do estoy parando»* [49, с. 31]. 2. Така сама ситуація у вірші «La guitarra», цілком побудованому на метафорі гітари яка безупинно грає несамовиті болісні пісні. Під цією метафорою мається на увазі сам багатостраждальний андалузський поет, його плач і пісні які він складає: «*Empieza el llanto de la guitarra. Es inútil callarla. Es imposible callarla. Lloro monótona como llora el agua...*» [46, с. 237].

7) Метафори, які виконують номінативну прагматичну функцію: 1. «*Pero el llanto es un perro inmenso, ... el llanto es un violín inmenso»* [49, с. 77] («Casida II Del llanto»); 2. «*Tengo pena de ser en esta orilla tronco sin ramas»* [49, с. 23] («Soneto de la dulce queja»); 3. «*Algunas veces el viento es un tulipán de miedo»* [49, с. 61] («Gacela VII del recuerdo de amor»); 4. «*el toro es un sangriento crepúsculo que brama»* [49, с. 85] («Casida V Del sueño al aire libre»); 5. «*¡que soy amor, que soy naturaleza!*» [49, с. 33] («¡Ay voz secreta del amor oscuro!»); 6. «*Por las ramas del laurel vi dos palomas oscuras. La una era el sol, la otra la luna»* [49, с. 93] («Casida IX De las palomas oscuras»). Всі ці метафори побудовані за принципом присвоєння імені об'єктам шляхом їх зіставлення з іншими об'єктами дійсності.

7.«*La muchacha dorada era una blanca garza*» [49, с. 91] («Casida VIII De la muchacha dorada») - поет порівнює прекрасну дівчину яка купається вночі на березі річки з граційною чаплею на основі їхньої схожості – витонченості та білоти; 8.«*Tu vientre es una lucha de raíces, tus labios son un alba sin contorno*» [49, с. 81] («Casida IV de la mujer tendida») - вживаючи ці метафори поет виражає своє захоплення красою жінки про яку йдеться в вірші та показує читачеві наскільки вона гарна порівнюючи частини її тіла з картинами природи.

8) Метафори, які виконують концептуальну або когнітивну прагматичну функцію: 1.«*Alma higiénica, vives sobre mármoles nuevos*» [48, с. 44] («Oda a Salvador Dalí»); 2.«*Canto el ansia de estatua que persigues sin tregua, el miedo a la emoción que te aguarda en la calle*» [48, с. 44] («Oda a Salvador Dalí») – значення цих метафор складно пояснити, вони виражають поняття, які важко описати простими словами або хоча б підібрати їм аналоги.

9) Метафори, які виконують інформаційну прагматичну функцію: 1.«*Si tú eres el tesoro oculto mío, si eres mi cruz y mi dolor mojado, si soy el perro de tu señorío*» [49, с. 23] («Soneto de la dulce queja») – ця метафора несе нам інформацію про те, що людина якій адресований цей вірш є дуже важливою для автора. Не зважаючи на те, що вона приносить йому біль, він готовий їй служити, підкорятися і бути вірним та відданим; 2.«*boca rota de amor y alma mordida*» [49, с. 17] («Soneto de la guirnalda de rosas») – ця метафора описує нам як почуває себе людина, яка пережила розчарування в коханні. Образ розбитого рота може вказувати на втрату здатності говорити про свої почуття, а покусана душа підкреслює вразливість людини, яка пережила емоційні травми; 3.«*Canto tu corazón astronómico y tierno, de baraja francesa y sin ninguna herida*» [48, с. 45] («Oda a Salvador Dalí») - автор використовує ці метафори для опису натури адресата, щоб дати читачеві уявлення про людину, яку оспівує цей вірш; 4.«*Los pintores modernos en sus blancos estudios, cortan la flor aséptica de la raíz cuadrada*» [48, с. 45] («Oda a Salvador Dalí») - цією метафорою автор описує те, як він бачить творчість сучасних йому художників і те чим вони займаються. Їх творчість дуже авангардна та нетипова, тому автор використав таку дивну на перший погляд

метафору; 5.«*Tu fantasía llega donde llegan tus manos*» [48, с. 45] («Oda a Salvador Dalí») - автор використовує цю метафору, щоб продемонструвати читачеві велич художнього таланту людини, якій присвячено цей вірш.

10) Метафори, які виконують передбачаючу або гіпотетичну прагматичну функцію: 1.«*Corazón interior no necesita la miel helada que la luna vierte*» [49, с. 25] («El poeta pide a su amor que le escriba») - метафора запрошує читача поміркувати над ідеєю серця, яке є повноцінним саме по собі, навіть без солодких зовнішніх впливів, що може призвести до нових інтерпретацій та розуміння вірша в цілому; 2.«*Un deseo de formas y límites nos gana*» [48, с. 45] («Oda a Salvador Dalí») - в цій метафорі мова йде про творчість, як поетичну так і художню, яку митці намагаються звільнити від будь-яких форм та обмежень, щоб досягти якогось нового досі нікому невідомого рівня. Проте однозначно її трактувати складно і в свідомості читача вона може набувати різних значень, як під час прочитання вірша, так і пізніше при аналізі творчого спадку Федеріко Гарсія Лорки та Сальвадора Далі; 3.«*Marineros que ignoran el vino y la penumbra, decapitan sirenas en los mares de plomo*» [48, с. 44] («Oda a Salvador Dalí») - цю метафору складно пояснити після прочитання цього вірша вперше, але замислившись більш серйозно над її значенням, поглянувши в цілому на зміст цього вірша і задумавшись над постаттю людини якій присвячена ця ода, можна прийти до висновку, що вона служить в першу чергу для створення морського антуражу в поемі, адже Сальвадор Далі жив неподалік моря і його дитинство та юність тісно пов'язана з морськими пейзажами, адже він жив в такому регіоні. Екстравагантні метафори свинцевих морів і обезголовлених русалок є настільки дивними й незвичними як творчість та натура Сальвадора Далі.

11) Метафори, які виконують образну прагматичну функцію: 1.«*con decrepito sol y luna vieja*» [49, с. 37] («El poeta dice la verdad») - автор зображає сонце та місяць як старих людей, щоб показати плин часу та його невблаганний вплив на нас; 2.«*la madeja del te quiero me quieres*» [49, с. 37] («El poeta dice la verdad») - метафора кохання як мотка ниток виражає всю складність і заплутаність романтичних стосунків та почуттів закоханих людей, але при цьому

вказує на довготривалість цих відносин, адже ниток в мотку завжди багато. Слово «моток» викликає відчуття безперервності та тривалості, натякаючи на те, що ці почуття любові та взаємності постійні й ніколи не закінчуються.

12) Метафори, які виконують апелятивну прагматичну функцію: 1.«*Llena pues de palabras mi locura o déjame vivir en mi serena noche del alma para siempre oscura*» [49, с. 25] («El poeta pide a su amor que le escriba») - вжито дієслова «наповни» та «дозволь» в наказовому способі другої особи однини «ти», за допомогою цієї метафори поет звертається до адресата з проханням написати йому бодай щось або назавжди залишити його сам на сам з собою та своїми почуттями; 2.«*Deja el duro marfil de mi cabeza, apiádate de mi*» [49, с. 33] («¡Ay, voz secreta del amor oscuro!») - знову вжито дієслова в наказовому способі другої особі однини «ти», такі як «покинь», «зжалься». Автор намагається забути свою любов, щоб не відчувати біль і не страждати, але у нього це не виходить і він звертається до своєї коханої, щоб вона покинула його думки ніби це від неї залежить, а не від нього самого; 3.«*¡Oye mi sangre rota en los violines!*» [49, с. 35] («El amor duerme en el pecho del poeta») – знову вжито наказовий спосіб в другій особі однини «ти». Автор закликає адресата щоб той почув його страждання, побачив що йому погано; 4.«*¿Te gustó la ciudad que gota a gota labró el agua en el centro de los pinos?... ¿No viste por el aire transparente una dalia de penas y alegrías que te mandó mi corazón caliente?*» [49, с. 29] («El poeta pregunta a su amor por la Ciudad Encantada de Cuenca») - за допомогою цих метафор автор також прямо звертається до читача або адресата та запитує його через рядки вірша чи сподобалось йому місто і т.д.

13) Метафори, які виконують волюнтативну прагматичну функцію: 1.«*Quiero matar al único testigo para el asesinato de mis flores*» [49, с. 37] («El poeta dice la verdad») – слово «хочу» чітко вказує на те що ця метафора виражає бажання мовця; 2.«*Llena pues de palabras mi locura o déjame vivir en mi serena noche del alma para siempre oscura*» [49, с. 25] («El poeta pide a su amor que le escriba») - в цій метафорі вжито наказовий спосіб, автор одночасно наказує та

благає адресата написати йому або залишити його в спокої, це його відкрите бажання, щоб адресат вчинив тим чи іншим чином; 3.«*¡Oye mi sangre rota en los violines!*» [49, с. 35] («El amor duerme en el pecho del poeta») – знову вжито наказовий спосіб в другій особі однини «ти». Автор закликає адресата щоб той почув його страждання, побачив що йому погано; 4.«*Deja el duro marfil de mi cabeza, apiádate de mi*» [49, с. 33] («¡Ay, voz secreta del amor oscuro!») - знову вжито дієслова в наказовому способі другої особі однини «ти», такі як «покинь», «зжалься». Автор намагається забути свою любов, щоб не відчувати біль і не страждати, але у нього це не виходить і він звертається до своєї коханої, щоб вона покинула його думки ніби це від неї залежить, а не від нього самого.

Отже, проаналізувавши 40 метафор з вибраних поетичних текстів Федеріко Гарсія Лорки, ми прийшли до висновку, що лоркіанські метафори можуть виконувати наступні прагматичні функції: емоційно-оцінну, експресивну, естетичну, інтеграційну, контактосприяючу, текстопобудови, номінативну, концептуальну або когнітивну, інформаційну, передбачаючу або гіпотетичну, образну, апелятивну, волюнтативну. Деякі метафори можуть одночасно виконувати дві прагматичні функції, наприклад апелятивну та волюнтативну. Найчастіше авторські метафори Федеріко Гарсія Лорки виконують номінативну прагматичну функцію (8 метафор з 40). Також доволі часто лоркіанські метафори виконують емоційно-оцінну (5 метафор з 40) та інформаційну (5 метафор з 40) функції.

2.3. Функціонально-прагматичний потенціал символів у поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки

В цьому підрозділі ми сконцентрували увагу саме на символах в поезії Федеріко Гарсія Лорки. Наш аналіз символів ми виконували за такою схемою в наступному порядку: 1) прочитання вірша; 2) пошук в тексті вірша потенційно цікавих для аналізу символів; 3) формулювання можливого значення символу, зважаючи на те що цей символ загалом означає в літературі та культурі різних

народів і країн, яких значень він може набувати в творчості конкретного автора (в нашому випадку Федеріко Гарсія Лорки) та якого значення він набуває саме в цьому вірші зважаючи на тематику вірша, настрій та контекст; 4) аналіз цього можливого значення символу як структурного компоненту комунікативного процесу, тобто повідомлення, яке автор (адресант) хоче передати читачеві (адресату) за допомогою символу; 5) формулювання остаточного потрактування значення символу; 6) аналіз функції яку даний символ виконує в конкретному поетичному тексті виходячи з перелічених в першому розділі прагматичних функцій властивих символів та результатів які ми отримали виконавши пункти 3), 4), 5); 7) віднесення символу до одного або кількох пунктів нашої класифікації.

Нижче викладені результати нашого аналізу символів, який ми виконували за схемою покроково поясненою в попередньому абзаці. Для зручності ми подали результати у вигляді списку, щоб наочно продемонструвати, які з можливих прагматичних функцій символи в поезії Федеріко Гарсія Лорки дійсно виконують. Крім самих прикладів символів ми також додали коротке пояснення та цитати, щоб краще пояснити їх сенс.

1) Передача складних абстрактних ідей: Прикладом цього можуть бути квіти, які символізують юність та невинність у вірші «El poeta dice la verdad»: «*Quiero matar al único testigo para el asesinato de mis flores*» [49, с. 37]. Іншим прикладом може бути затонула квітка камелії (*camelia hundida*) з вірша «*¡Ay, voz secreta del amor oscuro!*» - символ нещасливого кохання, невдачі на любовному фронті. Голуб у вірші «*Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma*» – є символом кохання. Сонце і місяць з вірша «*Casida IX De las palomas oscuras*» є символами життя та смерті, які завжди йдуть в парі, не існують та не мають сенсу одне без одного: «*Por las ramas del laurel vi dos palomas oscuras. La una era el Sol, la otra la Luna. «Vecinitas», les dije, «¿dónde está mi sepultura ?». «En mi cola», dijo el Sol. «En mi garganta», dijo la Luna*» [49, с. 93]. Також доволі типовими символами є вогонь та сірий колір при описі чогось. Вогонь символізує

бажання та пристрасть, а сірий колір буденне, звичайне, навіть прісне життя, позбавлене яскравих емоцій та душевних потрясінь. Це символи з віршу «Llagas de amor»: «*Esta luz, este fuego que devora este paisaje gris que me rodea*» [49, с. 21].

2) Створення образів, що запам'ятовуються і підвищують естетичну привабливість тексту: Прикладом може бути квітка магнолії з вірша «Gacela I Del amor imprevisto» - символ пристрасті, бажання: «*Nadie comprendía el perfume de la oscura magnolia de tu vientre*» [49, с. 47]. Світанок (aurora) у вірші «Casida VII De la Rosa» є символом досконалості: «*La rosa no buscaba la aurora: Casi eterna en su ramo, buscaba otra cosa*» [48, с. 89]. Скорпіон (alacrán) у вірші «Llagas de amor» символізує біль та самокатування, а болиголов у цьому ж самому вірші символізує токсичні любовні стосунки, а також біль, страждання і смертельну небезпеку, адже ця рослина є дуже отруйною: «*Este alacrán que por mi pecho mora... Y aunque busco la cumbre de prudencia me da tu corazón valle tendido con cicuta y pasión de amarga ciencia*» [49, с. 21]. Корал у вірші «Noche del amor insomne» є символом життя та надії: «*у el coral de la vida abrió su rama*» [49, с. 19].

3) Генерування множинних інтерпретацій: Дуже популярним символом в поезії Федеріко Гарсія Лорки є вода, але значення цього символу залежить від того як ця вода в зображена конкретному вірші: застоюна і позбавлена руху чи стрімка і текуча. Наприклад, вода у вірші «Dos muchachas» – це символ життя, оскільки вода в даному вірші бурлить і тече, а не стоїть на місці: «*Oyes los maravillosos surtidores de tu patio... El agua de la acequia iba llena de sol*» [45, с. 118]. Тим часом у вірші «Niña ahogada en el pozo» вода є символом смерті, адже поет використав символ води, яка нікуди не впадає, а отже застоюється і стає непридатною: «*Las estatuas sufren por los ojos con la oscuridad de los ataúdes, pero sufren mucho más por el agua que no desemboca... No, que no desemboca. Agua fija en un punto, respirando con todos sus violines sin cuerdas en la escala de las heridas y los edificios deshabitados*» [47, с. 117]. Так само колодязь у вірші «Casida I Del herido por el agua» – є символом смерті: «*Quiero bajar al pozo, quiero morir mi muerte a bocanadas...*» [49, с. 75]. Вода яка тече також може бути символом

пристрасті, як у вірші «Noche del amor insomne»: «*La aurora nos unió sobre la cama, las bocas puestas sobre el chorro helado de una sangre sin fin que se derrama*» [49, с. 19]. Подібним у цьому сенсі до води є символ місяця, трактування значення якого залежить від контексту та конкретного вірша. Місяць у вірші «Thamar y Amnón» є символом жіночності та еротизму: «*Amnón estaba mirando la luna redonda y baja, y vio en la luna los pechos durísimos de su hermana*» [48, с. 37]. У вірші «Canción de jinete 1860» чорний місяць є символом смерті: «*En la luna negra de los bandoleros, cantan las espuelas. Caballito negro. ¿Dónde llevas tu jinete muerto?*» [46, с. 400]. Місяць у вірші «Romance de la luna, luna» також є символом смерті: циганське дитя в цьому вірші помирає, а цигани за ним плачуть. Багатозначним в творчості Федеріко Гарсія Лори також є символ коня. Кінь в вірші «Gacela I Del amor imprevisto» – це символ пристрасті і бажання, а в «Canción de jinete 1860» чорний коник (*caballito negro*) – це символ смерті.

4) Додають глибини та складності, залучають читача до взаємодії з твором та запрошують до інтерпретації: Дуже відомим прикладом є зелений колір, яким пронизаний вірш «Romance sonámbulo». В даному випадку він символізує смерть та любов. Взагалі, зелений колір зустрічається дуже часто в творчості Федеріко Гарсія Лорки, тим не менш зрозуміти, що він означає мало кому під силу, тому потрактування можуть бути різними. Кров у вірші «Noche del amor insomne» може символізувати не тільки життя і пристрасть, а ще й біль та страждання: «*La aurora nos unió sobre la cama, las bocas puestas sobre el chorro helado de una sangre sin fin que se derrama*» [49, с. 19]. Так само і вогонь у вірші «Llagas de amor» – це символ бажання, пристрасті та любові, а також болу і страждань які вони іноді приносять. Сонце і місяць у вірші «El poeta dice la verdad – це символи чоловічого та жіночого начала, ідеальна пару в якій партнери доповнюють один одного та не існують один без одного, адже без сонця на землі не буде дня, а без місяця-ночі.

5) Розкривають тему вірша і створюють настрої: У вірші «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías» домовина, кістки, флейти, квіти ірису є символами смерті. Весь цей вірш наповнений символами смерті, адже смерть великого тореадора і є темою вірша: «*Un ataúd con ruedas es la cama a las cinco de la tarde. Huesos y*

flautas suenan en su oído a las cinco de la tarde... Trompa de lirio por las verdes ingles a las cinco de la tarde. Las heridas quemaban como soles a las cinco de la tarde...» [46, с. 743]. У вірші «Romance sonámbulo» все пронизано зеленим кольором, він задає тему та настрій. «*Verde que te quiero verde. Verde viento. Verdes ramas... Sobre el rostro del aljibe se mecía la gitana. Verde carne, pelo verde, con ojos de fría plata*» [48, с. 26]. В даному випадку зелений колір символізує смерть та любов. Іншим прикладом є вірш «Romance de la Guardia Civil española». Він побудований на двох головних символах які задають тему вірша: циганах та цивільній гвардії. Цигани символізують свободу, а цивільна гвардія руйнацію, трагедію та смерть. Цивільна гвардія намагається знищити циганський народ. «*Cuarenta guardias civiles entran a saco por ellas... Un vuelo de gritos largos se levantó en las veletas. Los sables cortan las brisas que los cascos atropellan. Por las calles de penumbra, huyen las gitanas viejas con los caballos dormidos y las orzas de monedas... ¡Oh ciudad de los gitanos! La Guardia Civil se aleja por un túnel de silencio mientras las llamas te cercan*» [48, с. 33]. У вірші «Canción primavera» є дві провідні теми: смерть та весна. Смерть представляють такі символи, як кладовище, черепи, кипариси, а весну – сонце, запахи, гнізда та квіти: «*Un cementerio de aldea parece un campo sembrado con granos de calaveras. Y han florecido cipreses como gigantes cabezas... ¡Abril divino, que vienes cargado de sol y esencias llena con nidos de oro las floridas calaveras!*» [46, с. 36]. У вірші «¡Ay, voz secreta del amor oscuro!» затонула квітка камелії є символом нещасливого кохання, яке і є темою вірша. Цей трагічний символ задає настрій всього вірша. Голуб у вірші «Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma» - це символ кохання, на цьому символі побудований весь вірш: «*Este pichón del Turia que te mando, de dulces ojos y de blanca pluma, sobre laurel de Grecia vierte y suma llama lenta de amor do estoy parando*» [49, с. 31].

б) Виражають особистий досвід поета та сприяють встановленню зв'язку між поетом і читачем: У вірші «Madrigal de verano» яблуко – це символ пристрасті та палкого кохання: «*Junta tu roja boca con la mía, ¡oh Estrella la gitana! Déjame bajo el claro mediodía consumir la manzana*» [46, с. 98]. Вогонь у вірші «Llagas de

amor» - це символ бажання, пристрасті та любові, а також болю і страждань які вони іноді приносять. Кинджал у вірші «El poeta dice la verdad» - це символ болю, жорстокості, кривди, аб'юзивних стосунків, страждань. Скорпіон у вірші «Llagas de amor» - символізує біль та самокатування. Болиголов «Llagas de amor» - символізує токсичні любовні стосунки та біль який вони приносять. Всі ці символи стосуються приватного життя, любовних відносин, тому виражають особистий досвід. Всі читачі, які колись кохали та мали любовні стосунки зрозуміють ці символи та проведуть паралелі з власним життям.

7) Виступають в ролі знаків, передвісників: Місяць у вірші «Romance de la luna, luna» – це символ смерті, погана прикмета, адже зрештою циганська дитина помирає, а дорослі цигани оплакують її загибель: «*La luna vino a la fragua con su polisón de nardos. El niño la mira mira. El niño la está mirando... Dentro de la fragua el niño, tiene los ojos cerrados... Por el cielo va la luna con un niño de la mano... Dentro de la fragua lloran, dando gritos, los gitanos*» [48, с. 7]. Чорний місяць та чорний кінь у вірші «Canción de jinete 1860» теж погана прикмета та символи смерті: «*En la luna negra de los bandoleros, cantan las espuelas. Caballito negro. ¿Dónde llevas tu jinete muerto?*» [46, с. 400].

8) Характеризують персонажа: Наприклад сірий колір при описі пейзажу в вірші «Llagas de amor» символізує буденність. Він показує яким нецікавим є життя героя, коли в ньому немає любові. Білий колір у вірші «Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma» – це символ чистоти та невинності. Такими і є почуття та наміри ліричного героя по відношенню до своєї коханої.

9) Спонукають до роздумів і рефлексії: Вогонь у вірші «Llagas de amor» - символ бажання, пристрасті та любові, а також болю і страждань які вони іноді приносять. Сон у вірші «El amor duerme en el pecho del poeta» - символізує стан безпорадності, вразливості, втечу від реальності, перекладання відповідальності на людину яка «не спить», а отже може захистити.

10) Досліджують універсальні істини та теми: Домовина у вірші «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías» це символ смерті: «*Un ataúd con ruedas es la cama a las cinco de la tarde*» [46, с. 743]. Вогонь у вірші «Llagas de amor» - символ

бажання, пристрасті та любові, а також болю і страждань які вони іноді приносять. Сонце і місяць у вірші «Casida IX De las palomas oscuras» - символи життя і смерті, які завжди йдуть разом і не існують один без одного.

11) Сприяють єдності вірша: Весь вірш Canción primavera пронизують два типи символів: символи смерті - кладовище, черепи, кипариси та символи весни і процвітання - сонце, запахи, гнізда та квіти. У вірші «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías» домовина, кістки, флейти, квіти ірису є символами смерті. Весь цей вірш наповнений символами смерті, адже смерть великого тореадора і є темою вірша. У вірші «Romance sonámbulo» все пронизано зеленим кольором, він задає тему та настрій. В даному випадку зелений колір символізує смерть та любов.

12) Передають політичне чи соціальне послання: У вірші «Grito hacia Roma» Федеріко Гарсія Лорка звертається до таких тем, як криза, війна та проблема демократії та свободи. Він використовує релігійну символіку, таку як хрест, Ісуса Христа хліб та вино, щоб показати кризу віри та смерть релігії як такої в суспільстві. У відмові від віри та християнських цінностей поет бачить лише погіршення теперішньої ситуації в суспільстві: «*No hay más que un millón de carpinteros que hacen ataúdes sin cruz... ignora que Cristo puede dar agua todavía... Porque ya no hay quien reparte el pan ni el vino...*» [47, с. 157]. Ковалі символізують людей які виступають проти демократії, кайдани символізують дикратуру та обмеження прав і свобод людини: «*No hay más que un millón de herreros forjando cadenas para los niños que han de venir*» [47, с. 157]. Ножі та динаміт символізують війну: «*dirá: paz, paz, paz, entre el tirite de cuchillos y melones de dinamita...*» [47, с. 157]. Загалом Лорка представляє критичне і болісне бачення іспанської дійсності свого часу. У вірші «Romance de la Guardia Civil» цитати з якого ми вже наводили вище цигани – це символ свободи, а цивільна гвардія – символ руйнації, трагедії та смерті.

13) Створюють контрасти: У вірші «El poeta pide a su amor que le escriba» голубка – це символ ніжності та вразливості, а тигр - символ пристрасті та жорстокості. У вірші «Casida IX De las palomas oscuras» сонце і місяць - символи життя і смерті. У вірші «El amor duerme en el pecho del poeta» плоть - символ

всього тілесного, земного, а зоря - символ всього духовного, небесного, разом вони символізують тіло і душу: «*Norma que agita igual carne y lucero traspasa ya mi pecho dolorido...*» [49, с. 35]. У вірші «*Canción primaveral*» кладовище, черепи, кипариси - символи смерті, а сонце, запахи, гнізда та квіти – символи весни та процвітання: «*Un cementerio de aldea parece un campo sembrado con granos de calaveras. Y han florecido cipreses como gigantes cabezas... ¡Abril divino, que vienes cargado de sol y esencias llena con nidos de oro las floridas calaveras!*» [46, с. 36].

14) Виступають в якості культурного чи історичного посилання: У часи написання Лоркою вірша «*Romance de la Guardia Civil*» циганський народ зазнавав переслідування з боку цивільної гвардії, циган жорстоко і масово вбивали, як небажаний маргіналізований елемент іспанського суспільства. У цьому вірші цигани – це символ свободи, а цивільна гвардія – це символ руйнації, трагедії та смерті.

15) Створюють універсальність: Осінь у вірші «*Soneto de la dulce queja*» - це символ зрілості; лід у вірші «*¡Ay, voz secreta del amor oscuro!*» - символ байдужості; пес у вірші «*Soneto de la dulce queja*» - символ вірності; білий колір у вірші «*Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma*» - символ чистоти, невинності; троянда у вірші «*Casida VII De la Rosa*» - символ краси; ліра у вірші «*Llagas de amor*» - символ поезії та мистецтва; вогонь у вірші «*Llagas de amor*» - символ бажання, пристрасті та любові, а також болю і страждань які вони іноді приносять; лавр у вірші «*Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma*» - символ перемоги, триумфу; череп у вірші «*Gacela II De la terrible presencia*» - символ смерті; полум'я у вірші «*Soneto gongorino en que el poeta manda a su amor una paloma*» - символ пристрасті; язви у вірші «*Llagas de amor*» - символізують біль, душевні рани, страждання; хрест у вірші «*Soneto de la dulce queja*» - символ долі, а також труднощів та випробовувань; сталь у вірші «*El amor duerme en el pecho del poeta*» - символ смерті; квіти у вірші «*El poeta dice la verdad*» - символ невинності, юності.

В цьому підпункті ми проаналізували 67 символів обраних з різних віршів Федеріко Гарсія Лорки. Багато з них одночасно виконують кілька прагматичних

функцій, як наприклад вогонь, зелений колір, а також пара символів цивільна гвардія і цигани. Символ вогню у вірші «Llagas de amor» одночасно виконує такі прагматичні функції: створює універсальність, досліджує універсальні істини, спонукає до роздумів і рефлексії, виражає особистий досвід поета, сприяє встановленню зв'язку між поетом і читачем, додає глибини та складності, залучає читача до взаємодії з твором та запрошує до інтерпретації. Зелений колір як символ у вірші «Romance sonámbulo» виконує такі функції: сприяє єдності вірша, розкриває тему вірша, створює настрій, додає глибини та складності, залучає читача до взаємодії з твором та запрошує до інтерпретації. Пара символів цивільна гвардія та цигани у вірші «Romance de la Guardia Civil» виступають в якості культурного та історичного посилання, передають політичне та соціальне послання, розкривають тему вірша, створюють настрій.

Серед найбільш популярних прагматичних функцій які виконують символи в віршах цього поета ми можемо виділити наступні: розкриття теми вірша та створення настрою (16 символів), створення універсальності (14 символів), створення контрастів (13 символів) та сприяння єдності вірша (11 символів).

Висновки до розділу 2

В першому підпункті цього розділу ми коротко розглянули поетичну творчість Федеріко Гарсія Лорки, як однієї з найпопулярніших та найвпливовіших постатей іспанської літератури ХХ століття, чиї вірші нас зацікавили та стали об'єктом цього дослідження. Ми виділили теми, які були ключовими в його творчості та пояснили в чому заключається його феномен та оригінальний стиль. Унікальною формулою його літературного успіху можна назвати поєднання новаторського авангардизму з фольклорними мотивами та ліричними емоційнонасиченими текстами.

В другому та третьому підпунктах цього розділу ми проаналізували функціонально-прагматичний потенціал авторських метафор та символів в обраних поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки. Ми прийшли до висновку, що в своїх віршах поет використовує велику кількість метафор та символів і вони

відіграють важливе значення в його творчості. Ми можемо їх умовно назвати носіями закодованої інформації, яку непідготовленому читачеві важко сприйняти і яку необхідно неодмінно розшифрувати для розуміння справжнього сенсу поетичного тексту. Метафори та символи в поезії Гарсія Лорки слугують не тільки прикрасами, що безумовно збільшують естетичну привабливість його творів, а й складними повідомлення якими автор (адресант) просто «бомбардує» читача (адресата).

Зрозуміти який функціонально-прагматичний потенціал має кожна метафора та символ нелегко. Іноді вірш доводиться прочитати декілька разів та ознайомитися з працями лоркістів на цю тему, особливо якщо мова йде про символи. Тільки після того як ми остаточно з'ясували що в даному контексті означає важлива для нас метафора чи символ ми можемо зрозуміти яку прагматичну функцію вони виконують. Неправильне розуміння сенсу метафори або символу призводить до хибного потрактування їх прагматичної функції в тексті. Як правило метафори та символи виконують одночасно кілька таких функцій, просто якась з них нам цікавіша або є важливішою в порівнянні з іншими. Наприклад, кожна метафора виконує естетичну та експресивну функції, але вони можуть бути не головними в даному контексті.

Всі лоркіанські метафори та символи можна віднести до вже існуючих класифікацій можливих прагматичних функцій, які вони виконують. Ці класифікації є досить ємкими та мають розмиті межі, іноді переходять одна в іншу, що трохи заважає побачити чітку загальну картину та бути впевненим в тому, що саме ця функція є провідною і її слід виділити серед інших.

ВИСНОВКИ

В першому розділі ми визначили що таке метафора, навели приклади можливих класифікацій метафор, виявили які ролі метафора може виконувати в літературному творі та пояснили як метафора може впливати на сприйняття і інтерпретацію поетичного тексту читачем. Що стосується символів, ми також дали визначення поняття символу, перерахували його характеристики, види та способи утворення в літературі і пояснили як символ може впливати на створення особливого мовного світу в віршах. В останньому підпункті цього розділу ми дали визначення поняття прагматика і детально розписали який функціонально-прагматичний потенціал метафори та символи можуть мати в поетичних текстах.

Метафора – це троп, який полягає в використанні слова не в прямому, а в переносному значенні за допомогою прихованого порівняння.

Метафора виконує такі ролі: прикрашає літературний твір, створює лаконічний образ, полегшує розуміння складних образів, наближає описуваний об'єкт до читача, підкреслює певну рису чи характеристику, економить час комунікативного процесу, надає експресивного значення тексту, транслює читачеві почуття та ідеї поета непрямим способом, робить твір багатозначним. Втім, метафора може як полегшувати, так і ускладнювати сприйняття поетичного тексту читачем.

Серед прагматичних функцій метафори ми можемо виділити: емоційно-оцінну, експресивну, контактосприяючу, інтеграційну, естетичну, пізнавальну, характеризування, впливу, комунікативну (фатичну, естетичну, апелятивну, волюнтативну), текстопобудови, інформаційну, номінативну, концептуальну або когнітивну, передбачаючу або гіпотетичну, образну і експресивно-оцінну функції.

Символ – це умовне позначення якогось предмета, поняття або явища, а також художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею або почуття.

Важливою відмінною рисою символу є те, що він відсилає нас до абстрактних ідей та концепцій і може бути багатозначним.

В літературі вирізняють такі види символів: 1)романтичні (любовні символи); 2)символи, що позначають емоції героїв, їх душевний стан; 3)релігійні символи; 4)кольори, як символи; 5)тварини, як символи; 6)природні явища, як символи; 7)предмети, як символи; 8)числа, як символи.

Існує також інша класифікація, де виділяють всього два види символів: універсальні та контекстуальні.

За способом утворення існують символи, які прийшли до нас з релігії, міфології, історії, а також авторські символи.

Серед прагматичних функцій символів в поетичних текстах можна виділити такі: 1)передають складні абстрактні ідеї; 2)створюють образи, що запам'ятовуються; 3)генерують множинні інтерпретації; 4)залучають читача до взаємодії з твором та запрошують до інтерпретації; 5)викликають емоції; 6)підвищують естетичну привабливість тексту; 7)розкривають тему вірша і створюють настрій; 8)додають глибини та складності; 9)виражають особистий досвід поета; 10)сприяють зв'язку; 11)виступають в ролі знаків, передвісників; 12)характеризують персонажа; 13)спонукають до роздумів і рефлексії; 14)досліджують універсальні істини та теми; 15)сприяють єдності вірша; 16)передають політичне чи соціальне послання; 17)створюють контрасти; 18)виступають в якості культурного чи історичного посилення; 19)створюють універсальність; 20)відображають соціальні норми або цінності.

На основі викладених вище теоретичних засад у другому розділі були проаналізовані прагматичні функції метафор та символів у вибраних поетичних текстах Федеріко Гарсія Лорки. Для аналізу було взято такі збірки поета: «Sonetos del amor oscuro», «Diván del Tamarit», «Romancero gitano», «Poema del cante jondo», «Poeta en Nueva York», «Libro de poemas», «Canciones», а також окремі вірші, такі як «Oda a Salvador Dalí» та «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías».

В результаті аналізу ми зрозуміли якого комунікативного навантаження метафори та символи набувають в віршах цього поета та які прагматичні функції вони виконують. Також ми описали їх вплив на комунікативний процес та з'ясували які функції вони виконують найчастіше.

Наш аналіз метафор та символів ми виконували за такою схемою в наступному порядку: 1) прочитання вірша; 2) пошук в тексті вірша потенційно цікавих для аналізу метафор та символів; 3) формулювання можливого значення метафори або символу після аналізу їх контекстуального оточення, а також значень, які вони можуть набувати в літературі, культурі різних країн і народів та творчості конкретного письменника, якщо мова йде про символ; 4) аналіз цього можливого значення метафори або символу, як структурного компонента комунікативного процесу, тобто повідомлення, яке автор (адресант) хоче передати читачеві (адресату); 5) формулювання остаточного потрактування значення метафори або символу; 6) аналіз функції, яку дана метафора або символ виконує в поетичному тексті, виходячи з перелічених в першому розділі прагматичних функцій властивих метафорам і символам та результатів, які ми отримали, виконавши пункти 3), 4), 5); 7) віднесення метафори або символу до одного або кількох пунктів нашої класифікації.

Таким чином ми проаналізували 40 метафор та 67 символів. Проаналізувавши таку кількість матеріалу, ми прийшли до висновку, що лоркіанські метафори можуть виконувати наступні прагматичні функції: емоційно-оцінну, експресивну, естетичну, інтеграційну, контактосприяючу, текстопобудови, номінативну, концептуальну або когнітивну, інформаційну, передбачаючу або гіпотетичну, образну, апелятивну, волюнтативну. Деякі метафори можуть одночасно виконувати дві прагматичні функції, наприклад, апелятивну та волюнтативну. Найчастіше авторські метафори Федеріко Гарсія Лорки виконують номінативну, емоційно-оцінну та інформаційну прагматичні функції.

Символи виконують всі прагматичні функції які ми описали в першому розділі. Для зручності деякі пункти були об'єднані в один за подібністю функцій між собою та задля уникнення зайвих повторів. Багато символів одночасно виконують кілька прагматичних функцій, як, наприклад, вогонь, зелений колір, а також пара символів цивільна гвардія і цигани. Серед найбільш популярних

прагматичних функцій, які виконують символи в віршах цього поета, ми можемо виділити наступні: розкриття теми вірша, створення настрою, створення універсальності, створення контрастів та сприйняття єдності вірша.

Підсумовуючи, вважаємо, що поставлену мету було досягнуто, а завдання – виконано.

Можливості подальших досліджень вбачаємо в поглибленні даного аналізу з метою формулювання більш точної картини, яка описуватиме всю літературну творчість Федеріко Гарсія Лорки. Для досягнення даної мети можна взяти для аналізу більшу кількість художніх текстів, які містять метафоричні конструкції і символи та використати кількісні і статистичні методи для обрахунку в відсотках які прагматичні функції зустрічаються з якою частотою.

Як згадувалось у вступі, практичні перспективи подальшої обробки результатів цієї роботи полягають у їх застосуванні для аналізу прагматичних функцій метафор та символів в літературних творах інших письменників. Також ця робота може послугувати прикладом нового погляду на літературну творчість вже добре вивчених письменників з точки зору прагматики, де метафори та символи слід сприймати як повідомлення, носії складних ідей, які читач (адресат) має сам декодувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістотель. Поетика. Київ : Мистецтво, 1967. 142 с.
2. Бабаєва О. Лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти функціонування метафори у сучасному іспанському політичному дискурсі : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник О. В. Телкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 67 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
4. Ворожко Н. Функціонування метафори у поетичному художньому дискурсі (на матеріалі поезії англійських авторів). Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Відп. за вип. В. В. Опанасюк. Суми : СумДУ, 2013. Ч.1. С. 14–15.
5. Гарсія Лорка Ф. Лірика. Київ : Дніпро, 1969. 319 с.
6. Ділай М. Функціонально-прагматична роль метафори в англійських проповідях. Людина. Комп'ютер. Комунікація : збірник наукових праць / Національний університет «Львівська політехніка», Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Кафедра прикладної лінгвістики. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 113–115.
7. Жижома О. Індивідуально-авторська метафора та особливості її перекладу. Актуальні питання гуманітарних наук. 2019. Вип. 26, том 1. С. 88–93.
8. Кобута С. Прагматичні функції стилістичних засобів в авторській характеристиці головного персонажа на матеріалі роману «Смерть героя» Річарда Олдінгтона. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія». 2018. Том 3. С. 88–91. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2060>
9. Левчук Л., Панченко В., Оніщенко О., Кучерюк Д. Естетика. Київ : Вища школа, 2006. 435 с.

10. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А — Л. 630 с.
11. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М — Я. 625 с.
12. Мацько Л., Мацько О. Риторика. Київ : Вища школа, 2003. 313 с.
13. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018. № 32, том 3. С. 105–110. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_3/31.pdf
14. Овсяник С. Метафоризація медичних термінів як засіб увиразнення змісту німецькомовних суспільно-політичних текстів : магістерська дис. Київ, 2022. 69 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/51860/1/Ovsianyuk_magistr.pdf
15. Приблуда Л. Особливості функціонування зооморфної метафори в українській прозі XXI ст. Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A.Zhurba, 2016. November. №9. С. 153–156.
16. Символізм в літературі. URL: [Символізм в літературі / Бібліотека Української Літератури – UkrClassic.com.ua](http://ukrclassic.com.ua)
17. Січинська Л. Метафора – що це таке і навіщо потрібна в мові та літературі. URL: <https://gosta.media/nauka-ta-osvita/metafora-shcho-tse-take-i-navishcho-potribna-v-movi-i-literaturi/>
18. Словник античної міфології / Уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. Київ : Наукова думка, 1985. 236 с.
19. Тищенко З. Національно-культурні домінанти поетичного мовосвіту Тараса Мельничука : дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань Гуманітарні науки зі спеціальності Філологія. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021. 233с.

- 20.Тімоніна А. Місце символу серед мовленнєвих засобів художньої виразності. Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2011. Вип. XXIV, ч. 1. С. 368–375. URL: [Місце символу серед мовленнєвих засобів художньої виразності \(nbuv.gov.ua\)](http://nbuv.gov.ua)
- 21.Ткаченко Л. Стилїстика іспанської мови. Навчальний посібник. Херсон, 2013. 231 с.
- 22.Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
- 23.Шевченківська енциклопедія : у 6 т. / Гол. ред. М. Г. Жулинський. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Т. 6: Т—Я. С. 305–316.
- 24.Amores Pérez R. 18 tipos de metáforas, y algunas clasificaciones más. URL: <https://lenguayliteraturap.blogspot.com/2016/05/18-tipos-de-metaforas-y-algunas.html>
- 25.Bobes C. La metáfora. Madrid : Editorial Gredos, 2004. 227p.
- 26.Callaghan F. What is Symbolism? Definition, Examples and Types of Symbolism. URL: <https://www.scribophile.com/academy/what-is-symbolism>
- 27.Fernández Colomer M. J., La metáfora en español coloquial. Interlingüística. Asociación de Jóvenes Lingüistas. 2003. Núm. 14. Pág. 359–374.
- 28.García Peña L. L. Los símbolos literarios. México : Universidad de Colima, 2023. 38 p.
- 29.Giani C. Símbolo. Enciclopedia de Ejemplos. URL: <https://www.ejemplos.co/simbolo/#ixzz8RBn4iLqA>
- 30.Kottak C. Antropología. Una exploración de la diversidad humana con temas de la cultura hispana. Madrid : McGraw Hill, 1999. 549 p.
- 31.Lakoff G., Jonhson M. Metáforas de la vida cotidiana. Madrid : Cátedra, 1986. 285 p.
- 32.Metáfora. URL: <https://www.rae.es/drae2001/met%C3%A1fora>

33. NÁŠELOVÁ M. Estudio cognitivo de las metáforas en la prensa española. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta. Olomouc, 2011. 57 str.
34. Neumann Soto H. La metáfora en Aristóteles y su contribución a la comprensión. Byzantion Nea Hellás. 2012. Núm. 31. Pág. 47–68.
35. Sean C., Pead M. Method and Metaphor in Aristotle's Science of Nature. The School of Graduate and Postdoctoral Studies. The University of Western Ontario. London, Ontario, Canada, 2013. 162 p.
36. Serrano Begega C. La obra poética de Federico García Lorca. Breve estudio de la metáfora lorquiana. Diploma Internacional de Profesor de Lengua Española. Universidad Pontificia de Salamanca y Fundación Fidescu, 2012. 44 pág. URL: https://www.fidescu.org/attachments/article/73/Carmen_Serrano.pdf
37. Significado de Símbolo. URL: <https://www.significados.com/simbolo/>
38. Simbolismo: Símbolos y Significados en Literatura. URL: <https://www.studysmarter.es/resumenes/literatura/simbolismo/>
39. Símbolo. URL: <https://dle.rae.es/s%C3%ADmbolo>
40. Steen G., Dorst L., Herrmann J., Kaal A., Krennmayr T., Pasma T. A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU. Amsterdam : John Benjamins, 2010. 232 p.
41. Sundqvist J., Herold J. S. In other words. Metaphorical concepts in translation. Linneuniversitetet : Kalmar Vaxjö, 2018. 33 p.
42. Titus C. Simbolismo del pavo real blanco. URL: <https://www.geniolandia.com/13169046/simbolismo-del-pavo-real-blanco>
43. Viquez Jiménez A. Tradición e innovación: a propósito del Romancero gitano. Revista Espiga Edición No 6. 2002. Vol. 3, Núm. 6. Pág. 119–134.
44. Zhang F., Hu J. A Study of Metaphor and its Application in Language. Learning and Teaching. International Education Studies, 2009. Vol. 2, No 2. P. 77–81.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

45. García Lorca F. Poema del cante jondo. Barcelona : Austral, 2017. 208 pág.
46. García Lorca F. Poesía completa. España : Losada, 2018. 837 pág.
47. García Lorca F. Poeta en Nueva York. Nueve meses en Manhattan (1929-1930) Madrid : Reino de Cordelia, 2017. 190 pág.
48. García Lorca F. Romancero gitano. Oda a Salvador Dalí. Poeta en Nueva York. México : Editores Mexicanos Unidos, 1992. 93 pág.
49. García Lorca F. Sonetos del Amor Oscuro. Diván del Tamarit. Madrid : Reino de Cordelia, 2022. 94 pág.

RESUMEN

Esta tesis de licenciatura analiza las metáforas y símbolos de autor utilizados en los textos poéticos de Federico García Lorca y su potencial funcional y pragmático. La relevancia del tema de investigación radica en la necesidad de comprender cómo los medios artísticos, como las metáforas y los símbolos, afectan a la percepción del texto y a la comunicación entre el autor y el lector, y se debe al gran interés de la comunidad científica por la pragmática como ciencia joven y en activo desarrollo. El análisis de la literatura desde el punto de vista de la pragmática es un tema muy relevante para la investigación, especialmente como una nueva perspectiva sobre la obra literaria de una de las figuras más importantes de la literatura española del siglo XX. El objeto de estudio son las construcciones metafóricas y los símbolos utilizados en los poemas de Federico García Lorca, y el tema, las funciones pragmáticas que pueden desempeñar. El objetivo de nuestro trabajo era identificar las funciones pragmáticas que las metáforas y los símbolos desempeñan en los poemas seleccionados del poeta y describir su impacto en el proceso de comunicación.

El material del estudio son los textos poéticos de Federico García Lorca, llenos de metáforas y símbolos del autor. Se han tomado para el análisis los siguientes poemarios del poeta: «Sonetos del amor oscuro», «Diván del Tamarit», «Romancero gitano», «Poema del cante jondo», «Poeta en Nueva York», «Libro de poemas», «Canciones», así como poemas sueltos como «Oda a Salvador Dalí» y «Llanto por Ignacio Sánchez Mejías».

La novedad científica de los resultados obtenidos radica en la identificación y sistematización de las funciones pragmáticas que pueden desempeñar los símbolos en las obras literarias, en el análisis de las funciones pragmáticas de las metáforas y los símbolos en los textos poéticos de un autor concreto y en un estudio más profundo de las funciones de las metáforas y los símbolos en la poesía como medio de comunicación entre el autor y el lector y mecanismo de creatividad lingüística. El tema de las funciones pragmáticas de las metáforas y los símbolos en la poesía, así como en la ficción en general, es poco conocido por los estudiosos, por lo que esta obra, cuyo objetivo es analizar las funciones desempeñadas por una metáfora o un símbolo

concretos en una obra poética e interpretar los significados originalmente pretendidos por el autor, constituye una importante contribución al desarrollo de la pragmática como ciencia. También es novedosa la aproximación interdisciplinar al estudio y análisis del patrimonio poético de Federico García Lorca, figura significativa de la literatura española, sus metáforas y símbolos autoriales como mensajes dirigidos al lector, que tienen determinadas funciones pragmáticas.

En el primer capítulo, definimos qué es una metáfora, damos ejemplos de posibles clasificaciones de metáforas, identificamos las funciones que pueden desempeñar las metáforas en una obra literaria y explicamos cómo pueden influir las metáforas en la percepción e interpretación de un texto poético por parte del lector. En cuanto a los símbolos, también definimos el concepto de símbolo, enumeramos sus características, tipos y formas de formación en la literatura, y explicamos cómo un símbolo puede influir en la creación de un mundo lingüístico especial en la poesía. En el último apartado de esta sección, definimos el concepto de pragmatismo y describimos detalladamente el potencial funcional y pragmático que pueden tener las metáforas y los símbolos en los textos poéticos.

Una metáfora es un tropo que consiste en utilizar una palabra no en su sentido literal sino en su sentido figurado mediante una comparación oculta.

Existen diferentes clasificaciones de las metáforas. La profesora Carmen Bobes Navez opina que sólo hay tres tipos de metáforas: las lingüísticas, utilizadas en el habla cotidiana, y las literarias. Según su estructura, las metáforas se dividen en puras e impuras. Lakoff y Johnson dividen todas las metáforas en tres tipos: metáforas de orientación espacial, ontológicas y estructurales. Existe una división de las metáforas por criterios filosóficos, ontológicos y lingüísticos. Además de las anteriores, también existen tipos de metáforas como las realistas, creacionistas, impresionistas y vanguardistas.

La metáfora desempeña las siguientes funciones: adorna una obra literaria, crea una imagen concisa, facilita la comprensión de imágenes complejas, acerca al lector el objeto descrito, subraya un determinado rasgo o característica, ahorra tiempo en el proceso de comunicación, da sentido expresivo al texto, transmite al lector de forma

indirecta los sentimientos e ideas del poeta y hace que la obra tenga varias capas. Sin embargo, la metáfora puede tanto facilitar como complicar la percepción de un texto poético por parte del lector.

No existe una clasificación estable y generalmente aceptada de las funciones pragmáticas de las metáforas; diferentes investigadores crean sus propias clasificaciones, que coinciden parcialmente con las existentes, aunque ofrecen algo nuevo.

Entre las funciones pragmáticas de la metáfora podemos distinguir las siguientes: emotiva y valorativa, expresiva, facilitadora del contacto, integradora, estética, cognitiva, de caracterización, de influencia, comunicativa (fática, estética, apelativa, volitiva), de formación de texto, informativa, expresiva y valorativa, nominativa, conceptual o cognitiva, predictiva o hipotética, figurativa.

Un símbolo es una designación convencional de un objeto, concepto o fenómeno, así como una imagen artística que refleja convencionalmente un pensamiento, idea o sentimiento.

Un rasgo distintivo importante de un símbolo es que se refiere a ideas y conceptos abstractos y puede ser multivalente.

En la literatura se distinguen los siguientes tipos de símbolos: 1) románticos (símbolos amorosos); 2) símbolos que denotan las emociones de los personajes, su estado de ánimo; 3) símbolos religiosos; 4) colores como símbolos; 5) animales como símbolos; 6) fenómenos naturales como símbolos; 7) objetos como símbolos; 8) números como símbolos.

También existe otra clasificación que distingue sólo dos tipos de símbolos: universales y contextuales.

Según la forma de formación, hay símbolos que nos han llegado de la religión, la mitología, la historia, así como símbolos autorales.

Las funciones pragmáticas de los símbolos en los textos poéticos son las siguientes: 1) transmiten ideas abstractas complejas; 2) crean imágenes memorables; 3) generan múltiples interpretaciones; 4) invitan a la interpretación; 5) evocan emociones; 6) realzan el atractivo estético del texto; 7) revelan el tema del poema y

crean un estado de ánimo; 8) añaden profundidad y complejidad; 9) expresan la experiencia personal del poeta; 10) promueven la comunicación, es decir, ayudan a establecer una conexión entre el poeta y el lector; 11) actúan como signos, presagios; 12) caracterizan a un personaje; 13) provocan el pensamiento y la reflexión; 14) exploran verdades y temas universales; 15) contribuyen a la unidad del poema; 16) transmiten un mensaje político o social; 17) crean contrastes; 18) actúan como referencia cultural o histórica; 19) crean universalidad; 20) reflejan normas o valores sociales.

En el primer apartado del segundo capítulo repasamos brevemente la obra poética de Federico García Lorca, como una de las figuras más populares e influyentes de la literatura española del siglo XX, cuyos poemas nos interesaron y se convirtieron en objeto de este estudio. Hemos identificado los temas que fueron clave en su obra y hemos explicado en qué consiste su fenómeno y su original estilo.

A partir de los fundamentos teóricos esbozados en el primer capítulo, en los apartados segundo y tercero del segundo capítulo, hemos analizado el potencial funcional y pragmático de las metáforas y símbolos del autor en los textos poéticos seleccionados de Federico García Lorca. Hemos llegado a la conclusión de que el poeta utiliza un gran número de metáforas y símbolos en sus poemas y éstos desempeñan un papel importante en su obra. Podemos denominarlos condicionalmente portadores de una información codificada, difícil de percibir por un lector no preparado y que debe ser descifrada para comprender el verdadero sentido de un texto poético. Como resultado del análisis, hemos comprendido la carga comunicativa de las metáforas y los símbolos en los poemas de este poeta y qué funciones pragmáticas desempeñan. También hemos descrito su impacto en el proceso de comunicación y hemos averiguado qué funciones desempeñan con más frecuencia.

Analizamos las metáforas y los símbolos según el siguiente esquema y en el siguiente orden: 1) leer el poema; 2) encontrar en el texto del poema metáforas y símbolos potencialmente interesantes para el análisis; 3) formular posibles significados de una metáfora o símbolo tras analizar su entorno contextual, así como los significados que pueden adquirir en la literatura, la cultura de distintos países y pueblos y la obra

de un escritor concreto, si hablamos de un símbolo; 4) analizar ese posible significado de una metáfora o símbolo como componente estructural del proceso comunicativo, es decir, el mensaje que el autor quiere transmitir al lector; 5) formular la interpretación final del significado de una metáfora o un símbolo; 6) analizar las funciones que una metáfora o un símbolo determinados desempeñan en un texto poético basándose en las funciones pragmáticas inherentes a las metáforas y los símbolos enumerados en el primer capítulo y en los resultados obtenidos en los puntos 3), 4), 5); 7) asignar una metáfora o un símbolo a uno o varios de los puntos de nuestra clasificación.

Así, analizamos 40 metáforas y 67 símbolos. Tras analizar esta cantidad de material, llegamos a la conclusión de que las metáforas lorquinas pueden desempeñar las siguientes funciones pragmáticas: emotiva y valorativa, expresiva, estética, integradora, facilitadora del contacto, de formación de texto, nominativa, conceptual o cognitiva, informativa, predictiva o hipotética, figurativa, apelativa, volitiva. Algunas metáforas pueden desempeñar simultáneamente dos funciones pragmáticas, por ejemplo, apelativa y volitiva. Lo más frecuente es que las metáforas de Federico García Lorca desempeñen funciones pragmáticas nominativas, emotivas y valorativas, e informativas.

Los símbolos cumplen todas las funciones pragmáticas descritas en el primer capítulo. Muchos símbolos cumplen simultáneamente varias funciones pragmáticas, como el símbolo del fuego, el color verde como símbolo y la pareja de símbolos de la Guardia Civil y los gitanos.

El símbolo del fuego en el poema «Llagas de amor» desempeña simultáneamente las siguientes funciones pragmáticas: crea universalidad, explora verdades universales, provoca el pensamiento y la reflexión, expresa la experiencia personal del poeta, promueve la comunicación, es decir, ayuda a establecer una conexión entre el poeta y el lector, añade profundidad y complejidad e invita a la interpretación. El color verde como símbolo en el poema «Romance sonámbulo» cumple las siguientes funciones: contribuye a la unidad del poema, revela el tema del poema, crea un estado de ánimo, añade profundidad y complejidad, invita a la interpretación. El par de símbolos, la Guardia Civil y los gitanos, en «Romance de la Guardia Civil» actúan como

referencia cultural e histórica, transmiten un mensaje político y social, revelan el tema del poema y crean un estado de ánimo.

Entre las funciones pragmáticas más populares que desempeñan los símbolos en los poemas de este poeta podemos destacar las siguientes: revelan el tema del poema, crean un estado de ánimo, crean universalidad, crean contrastes y contribuyen a la unidad del poema.

Así, como resultado del estudio, hemos podido destacar el potencial funcional y pragmático de cada metáfora y símbolo analizados en este trabajo, explicar su impacto en la percepción del texto por parte del lector y determinar qué funciones pragmáticas desempeñan estos medios artísticos con mayor frecuencia en la poesía de Federico García Lorca.

Vemos la posibilidad de seguir investigando para profundizar en este análisis con el fin de formular una imagen más precisa que describa toda la obra literaria de Federico García Lorca. Para lograr este objetivo, es posible analizar un mayor número de textos literarios que contengan construcciones metafóricas y símbolos y utilizar métodos cuantitativos y estadísticos para calcular el porcentaje de funciones pragmáticas que se dan con qué frecuencia.

Las perspectivas prácticas para el tratamiento ulterior de los resultados de este trabajo consisten en aplicarlos al análisis de las funciones pragmáticas de las metáforas y los símbolos en las obras literarias de otros escritores. Además, este trabajo puede servir como ejemplo de una nueva mirada a las obras literarias de escritores ya bien estudiados desde el punto de vista de la pragmática, donde las metáforas y los símbolos deben percibirse como mensajes, portadores de ideas complejas que el lector (destinatario) tiene que descodificar por sí mismo.